

**Kòkòbì ì ní sǐ sěé 'bá**  
**Èbéré**  
**vé rǐ pi ní rǐ**  
**Tǎ búkũ rǐ vé rǐ ã ùlũngará**

Búkũ Èbéré\* vé rǐ, 'bá sǐpi rǐ nǐkí kuyé, 'bo nǐkí áamá uletere kǐnǐ, 'bá búkũ rǐ sǐpi rǐ, ìri drǐkoma āzi Kūrǐsītǐyǎnǐ rǐ pi drǐgé, ìri ùkpò be 'bá kǎnísǎ vé rǐ pi āsámvú gé, lókí Páũlũ ní kòkòbì rǐ pi sǐzú sězú 'bá kǎnísǎ vé rǐ pi ní rǐ gé. Sǐkí kòkòbì 'dǐri sěé Yǎhúdǐ ọrụkọ ẹsǐ újǎ' 'bá Kūrǐsītǐyǎnǐ rú rǐ pi ní. 'Bá kòkòbì sǐpi rǐ lě kọpi ã tukí pá títí ìvé ẹ'yǐngará agá, ã'diātāsǐyǎ Yǎhúdǐ ọrụkọ ụ'bǐkí kòdò kọpi, kọpi ã kukí ìvé ẹ'yǐngará ì ní Yésũ rǐ ẹ'yǐzú rǐ rá.

Kòkòbì 'dǐri lũ ãmbũgũ Yésũ vé rǐ Kūrǐsītǐyǎnǐ rǐ pi ní céré. Lũ kǐnǐ, ìri Mvǎ Múngú vé ni, ìrivé ùkpò ndě mǎlǎyíkǎ Yǎhúdǐ rǐ pi ní ẹ'yǐ rǐ rá. Ìrivé ãmbũgũ ndě nẹbì Búkũ Múngú vé Ùndǐ Ọkọ rǐ ruzú rǐ agá rǐ pi vé rǐ rá, ndě Mósě tǎimbì sěépi Yǎhúdǐ rǐ pi ní rǐ vé rǐ rá. 'Bá tǎ sǐpi rǐ lũ kpá kǐnǐ, Yésũ ndě atala Yǎhúdǐ rǐ pi vé rǐ pi ãmbũgũ sǐ rá, ã'diātāsǐyǎ 'o ùnjǐkǎnyǎ kuyé, adi ìvé rú' 'bá sěé drǎá rọbọṅṅọ rú, 'bá céré pi vé ùnjǐkǎnyǎ ã tǎ sǐ sǎ rǐ pi agásǐ céré.

'Bá kòkòbì sǐpi rǐ lũ Yǎhúdǐ rǐ pi vé ẹ'bì ã tǎ, kọpívé ú'dógú'dógú rǐ pi Búkũ Múngú vé Ùndǐ

---

\* : Èbéré: Rú Èbéré 'dǐri ìri rú āzi Yǎhúdǐ rǐ pi vé rǐ, ã'diātāsǐyǎ kọpi rǐ átá Èbéré tǐ sǐ.

Ūku rĩ ružú rĩ agá. Kòpi ní ẹsì 'bǎá Múngú drìgé rĩ sī, sē Múngú adri kòpi sī ǎyĩkò sī. Lũ Kũrísítíyǎnĩ rĩ pi ní kīnĩ, lē kòpi ǎ ríkí ẹsì 'bǎá mužú Múngú drìgé, lē kòpi ǎ ǎvĩkí tǎ Yẹsũ ní 'oó ǎzini ímbá 'dĩri sĩ ku.

*Yẹsũ ri ǎmbúgú mǎlǎyĩkǎ rĩ pi drìgé céré*

<sup>1</sup> Ọtú ìnógósí nẹbĩ rĩ pi ríkí tǎ Múngú ní i'daá ĩ ní urobí agá, ǎzini ĩri ní i'daá ĩ ní ìndrìlìkì agá rĩ ùlũú 'bá ẹ'bípì ní.

<sup>2</sup> 'Bo ẗdũ ni gé, ẗ'dũ nǎ'bée agá, Múngú ĩpē 'ì Mvọpì ri ìmù ẗ'dúkò ívé rĩ ùlũú 'bá ní nĩ. Múngú áyú 'ì Mvọpì ri 'bù pi gbizú vũ be. ẗ'dù ǎlu Múngú ri ìmù ngá rĩ pi ǎrěvú sē céré drì ní gé.

<sup>3</sup> Mvá Múngú vé 'dĩri, ĩ ìmù ĩri ìngú, sũ ĩ ní Ẹtẹpì Múngú ri ìngú rĩ tìni. Mvá rĩ vé dǐngará, ĩri dǐ sũ Ẹtẹpì vé rĩ tìni. ĩri átá ùkpò be, ĩri ngá rĩ pi sē ri ẹzì nga mužú múké nĩ. Mvá rĩ kǎ 'bávé ùnjĩkǎnyǎ ùjǐ jí, nga muṣú úrí Múngú ẹ drì ẹndẹpì gélésìla.

<sup>4</sup> Múngú 'bǎ ívé Mvá adrií mǎlǎyĩkǎ rĩ pi drìgé 'bá ǎmbúgú rú. Rú Múngú ní 'daá ĩri ní rĩ, ndě rú Múngú ní 'daá mǎlǎyĩkǎ rĩ pi ní rĩ rá.

<sup>5</sup> ǎ'diǎtǎsĩyǎ Múngú 'yo nyo mǎlǎyĩkǎ rĩ pi ní, “Mi Mvá mávé ni,

ǎndrũ sĩ ma adri mí Ẹtẹpì” 'dĩni rá?

Dòku 'yo,

“Ma adri ĩrivé Ẹtẹpì,

ĩri adri mǎ Mvá” 'dĩni rá?

6 Múngú kã ívé Mvã tã be agaápi rá 'dĩri ĩpěé  
ímúzá vũ drĩgé nŏó, ĩri ní 'yozú kĩnĩ,  
lě ívé mālāyíkã rĩ pi céré ě ĩnjĩkĩ ĩri ĩnjĩnjĩ.†

7 Múngú kãdŏ rií átá ívé mālāyíkã rĩ pi ã tã sĩ,  
ĩri 'yo 'dĩni,

“Ma mālāyíkã rĩ pi sě unga ũlí rú,  
ma mávě átí'bánĩ rĩ pi újã đĩ ãcí rú.”

8 'Bo átá Mvŏpĩ vé tã 'dĩni kĩnĩ,

“Mĩ Múngú 'i, mi ímú mālũngã rĩ rụ tã be pĩrĩ.  
Mĩ mālũngã rĩ rụ mužú nyonyo.

9 Mĩ lě tã 'oó pĩrĩ, mĩ gã tã ũnjĩ sĩ,

kúru ma mívě Múngú, má ĩpě mi 'bãã  
ãmbúgú mívě ũndĩ rĩ pi drĩgě, mĩ adri rĩ  
ãyĩkŏ sĩ.”

10 Múngú gŏ kpá 'yoó Mvŏpĩ ní kĩnĩ,

“Úpĩ, í'dóngará gã 'dãá,  
mĩ gbi 'bũ pi vũ be nĩ.

11 'Bũ pi vũ be, kŏpi ímú đe rá, 'bo mi ímú adri  
mužú 'dãni'dãni.

Kŏpi ímú đe sũ bŏngó ní đeě rĩ tĩnĩ.

12 Mĩ ímú kŏpi tra sũ ĩ ní bŏngó akoóko rũkũ rĩ  
traá rĩ tĩnĩ,

mĩ ímú kŏpi újã sũ ĩ ní bŏngó újã rĩ tĩnĩ.

'Bo mi áwĩ adri ídri rú  
ãzini mi adri mužú 'dãni'dãni.”

13 Múngú 'yo 'ĩ Mvŏpĩ ní kĩnĩ,

“Mĩ úrĩ mã drĩ ęndėpĩ gě, vũrã mã ní  
mālũngã ruzú rĩ gě

---

**1:6 1:6** Dětŏrŏnŏmě 32:43 † **1:6 1:6** ĩnjĩ: Múngú kĩnĩ mālāyíkã  
rĩ pi ě ĩnjĩkĩ ívé Mvã Úpĩ ívé ni rú, sũ kŏpi ní 'ĩ ĩnjĩ ĩvé Múngú rú  
rĩ tĩnĩ. **1:7 1:7** Sãwũmã 104:4 **1:9 1:9** Sãwũmã 45:6-7 **1:12**  
**1:12** Sãwũmã 102:25-27

cĩngbá á 'bã dõ mívé ari'ba rĩ pi  
mî pálé gá gí ká.”

'Bo 'yo mālāyíkã āzi ní 'díní kuyé.

<sup>14</sup> Mālāyíkã rĩ pi índrí, ìpèkí kòpi ímù 'bá ì ní lēé  
paá rĩ pi ã tã mbaá, kòpi ě ìsúkí rí ídri 'dání'dání  
rĩ ãní bēñí.

## 2

### *Lē 'bã gākí tã Múngú vé rĩ ku*

<sup>1</sup> Kúru lē 'bã 'bākí ẹsì cére rizú tã 'bá ní yìí rĩ  
'dụzú ngazú, ã'diātāsīyā ú'dụkọ tã áda vé 'bá ní  
yìí 'dĩri, ã āvī rí 'bã ẹsì agásì ku.

<sup>2</sup> Ú'dụkọ mālāyíkã rĩ pi ní ìjì ùlūú 'bá ẹ'bípìjì  
drĩdrĩ 'dã'bée ní rĩ tã áda. 'Bá tã 'dĩri gã'bá sĩ rĩ  
pi, Múngú ri ímù kòpi ìrĩñã lẹtì pìrì sĩ.

<sup>3</sup> 'Bá 'dụkí dō tã pangará vé ì ní ùlūú 'bá ní 'dĩri  
ngaa kuyé, ì 'bã ìrĩñã rá. Úpí Yésù ùlū pangará  
'dĩri vé tã drĩdrĩ nĩ. 'Bá ú'dụkọ 'dĩri yì'bá rĩ pi  
ùlūkí tã ìri ní átá rĩ 'bá ní rá.

<sup>4</sup> Múngú ì'da ívé ú'dụkọ lūzú kìnĩ ú'dụkọ rĩ tã  
áda rĩ, tã āyāzú āyāyā ni pi sĩ, tã ù'dū be túngú  
túngú ni pi sĩ, tã bīlēmì rú ni pi sĩ, āzini awa fēfē  
Índrí Uleterè rĩ vé rĩ 'bá 'í ní ùpēé rĩ pi ní, kòpi  
ã ngakí rí ẹzì rĩ ãní.

<sup>5</sup> Vū ú'dí Múngú ní ímù gbií, 'bá ní ríí tã ni átá,  
'bá rĩ pi ní ímù adrií 'a ni gé rĩ, úmvúlésì Múngú  
'bã mālāyíkã rĩ pi adrií 'bá rĩ pi drĩgè ambugu rú  
ku.

<sup>6</sup> 'Bá āzi sĩ Búkū Múngú vé rĩ agá kñĩ,  
“Múngú, ngá mí ní 'bá áda vé tã 'dụzú 'bāzú  
āmbúgú rĩ ã'di?

Dõku mi ri 'bá mvá vé tã mba 'díní ãsĩ?  
 7 Ándúrú 'í 'du ìrivé tã 'bãá mädãñáñá,  
 mälâyíkã rĩ pi ndëkí ìri tã sĩ rá,  
 'bo nóni mí sē íngúkí ìri gí.

8 Mí sē ìri ní ùkpõ adrizú àmbúgú ngá rĩ pi  
 drĩgé céré.”

Múngú 'bã ngá rĩ pi àrèvú céré ìri ã pálé gá.  
 'Bo 'bá ndrekí drĩ ìrivé àmbügũ adrizú ngá rĩ  
 pi drĩgé céré rĩ kuyé.

9 'Bo 'bá ndrekí Yèsũ vé tã rá, 'bãkí ìri adrií lókínjá  
 be mädã mälâyíkã rĩ pi ã pálé gá, 'bo nóni mí sē  
 íngúkí ìri gí, ìri ní ìzãngã nyaá ívé drãngará gá  
 rĩ sĩ. Èsì múké Múngú vé rĩ sĩ, sē Yèsũ ri draá  
 'bá céré pi vé tã sĩ.

10 Múngú gbi ngá rĩ pi àrèvú céré nĩ, ngá rĩ pi  
 àrèvú céré gbikí ùkpõ Múngú vé rĩ sĩ, Múngú 'o  
 tã múké ìri ní Yèsũ tã be múké rĩ sēzú ìzãngã  
 nyazú, Yèsũ ẽ ìjì rí anji kárákará 'ì vùdrĩ ùbĩ' bá  
 rĩ pi pangará ìsù, àzini íngúngará Múngú vé rĩ  
 àlèé.

11 Yèsũ pi 'bá ìri ní újá ícá pìrì gí rĩ pi be, kòpi  
 nóni anji Múngú vé ni. Ìri ní kòpi újá ícá pìrì  
 rĩ sĩ, ìri ní adrizú drĩnjá àkó kòpi zizú 'í èdrìpìjì  
 àzini 'í òmvùpìjì àní.

12 Yèsũ ní 'yozú Múngú ní kìnĩ,  
 “'Bá mà pámvú ùbĩ' bá rĩ pi úmúkí dõ ì mi  
 ìnjìngará gá,  
 ma úngó ngo mî rú íngúzú àní kòpi àsámvú  
 gé.”

13 Yèsũ gõ kpá 'yoó kìnĩ,  
 “Ma èsì 'bã Múngú drĩgé.”

Gõ kpá ẹnđị 'yoó đị kīnī,

“Bâ nõgó anji Múngú ní sēé má ní rī pi be.”

14 'Bá ní adrií rụ 'bá be, āzini ārí be rī sī, sē ĩ ní Yēsũ ri tịzú 'bá áda rú āní, Īrivé drāngará ẽ iza rí ādróko\* adriípi ũkpõ drā vé rī be rī vé ũkpõ 'dīisī rá.

15 Īrivé drāngará oỵu nóni 'bá adri 'bá tųgẽrị rú rī pi gí, 'du ữrị drāngará vé rī kộpi ẽ ẹsị agásị gí.

16 Yēsũ ímụ mālāyíkā rī pi ẽ ĩzā koó kuyé, ímụ úyú Ābūrāmā† vé rī pi ẽ ĩzā koó.

17 Yēsũ ní ímụ 'bá rī pi ẽ ĩzā koó rī sī, sězú ĩ ní ĩri tịzú 'bá áda rú 'dī, ĩri adri ẹsị be ĩdríkídri, āzini ĩri adri átálágú āmbúgú‡ rú ri ẹsị 'bā ẹzị ngazú Múngú ní, ĩri 'i adi sē drā rộbộộ rú, Múngú ā trũ rí 'bá rī pi ĩvé ũnjikānyā agásị bēnī.

18 Ādróko ní Yēsũ ri ữ'bị rī sī, Yēsũ nya ĩzāngā rá, Yēsũ ri ícó 'bá ādróko ní ữ'bị rī pi ẽ ĩzā ko rá.

---

**2:13 2:13** Īsáyā 8:18 \* **2:14 2:14** *Ādróko*: Ādróko vé rụ Sātānā 'i, ĩri āmbúgú índrị ũnjị rī pi đrịgé, gā tā Múngú vé ri 'dụgá ngagá sī 'bụ gé 'dālé. Múngú ídró ādróko ri índrị ũnjị rī pi be 'bụ gé 'dāásị nī. 'Í lā 'dangará 12:7-9. † **2:16 2:16** *Ābūrāmā*: Múngú zị Ābūrāmā ri kīnī, ā ku ívé 'bá 'bẹtị āsámvú gé rī pi, ā ku ívé āngū, ā 'de mụy āngū āzi ú'dí ni gé. Ābūrāmā ri ẹ'bịpi Yāhūdị rī pi vé rī, tịkí ĩri ílī élifū ālu mụđừřlū ārō (1,800) gé, ịsụ tịkí đrị Yēsũ ri kuyé. 'Í lā 'dóngará 12-25. ‡ **2:17 2:17** *Átálágú āmbúgú rī*: Átálágú āmbúgú rī ndē atala rī pi céré, ā'diātāsīyā ĩri 'yẹná fi Jó Múngú vé rī agá Vūrā Uleteretere rī agá 'dāá nī, ĩri fi vú ālu ílī ālu agá. ĩri ārí rộbộộ vé rī jị ũnjikānyā ũjizú. 'Í lā Lẹvītíkā 16; Ēbéré 9.

## 3

*Yēsũ ndě Mósě ri āmbũgũ sĩ rá*

<sup>1</sup> Īmi mâ õgũpũjĩ Yēsũ ri ẽ'yĩ'bá gí, Múngú ní ũpěé ímú adrii 'bá ívé ni rú 'dĩ'bée, lě ĩmi 'bākí ẹsĩ Yēsũ Múngú ní ĩpěé 'bá ní tã ni áyú 'yoó kĩnĩ, ĩri 'bá áyúāyũ ni, āzini átálágú āmbúgú rĩ drĩgé.

<sup>2</sup> Yēsũ nga ẹzĩ Múngú ní sěé 'í drĩgé rĩ ẹsĩ ālu sĩ, sũ Mósě\* ní ẹzĩ ngaá 'bá Múngú vé rĩ pi āsámvú gé ẹsĩ ālu sĩ rĩ tĩnĩ.

<sup>3</sup> Múngú 'du Yēsũ vé tã 'bāā āmbúgú, ĩnjĩ ĩri Mósě ri agaá rá, sũ ĩ ní 'bá jó sũpi rĩ íngú jó ĩri ní sũ rĩ nděé rĩ tĩnĩ.

<sup>4</sup> Jó rĩ pi ārěvú céré, 'bá ri sị nĩ, 'bo Múngú údé ngá rĩ pi ārěvú céré nĩ.

<sup>5</sup> Mósě 'bā ẹsĩ rizú ẹzĩ ngazú Jó Múngú vé rĩ agá ātĩ'bá rú, ri tã ímũpi 'i ngaápi drĩdrĩ 'dĩlé rĩ ũlũú 'bá rĩ pi ní.

<sup>6</sup> 'Bo Kúrísítõ ri Mvá rú, 'bā ẹsĩ ẹzĩ ngazú jó Múngú vé rĩ agá 'bá āmbúgú rú. 'Bā jó Múngú vé ni, 'bá tukí dõ pá tĩtĩ, āzini 'bá 'bākí dõ ẹsĩ tã drĩdrĩ 'dĩlé rĩ drĩgé rá, 'bā adri 'bá Múngú vé ni.

*Múngú átá átángá ũkpó ũkpó 'bá 'i gā'ba sĩ rĩ pi drĩgé*

<sup>7</sup> Índrí Uleteré rĩ ní 'yozú kĩnĩ,

---

\* **3:2 3:2 Mósě:** Yōsépā kā drāá gí, 'bāgú Ējěpétõ vé rĩ 'bā anjĩ Īsērélě vé rĩ pi ẹzĩ ngaá tũgěřĩ rú caá ílĩ mũdũřũlũ sũ (400). Kúru Múngú ní Mósě ri ĩpězú ímũzú anjĩ Īsērélě vé rĩ pi pazú adringará tũgěřĩ rú rĩ agásĩ. Múngú sě tãĩmbĩ rĩ Mósě ní, ā lũ anjĩ Īsērélě vé rĩ pi ní, sězú ĩ ní tãĩmbĩ rĩ zizú tãĩmbĩ Mósě vé ni ānĩ. Tĩkĩ Mósě ri ĩsũ ākũdē ílĩ rĩ ca élifũ ālu mũdũřũlũ sũ (1,400), ĩsũ ākũdē tĩkĩ drĩ Yēsũ ri kuyé. 'Í lã Wũngará 2-24.

- “Āndrũ ĩmi yìkí dō ú'dúkọ Múngú vé rĩ,  
<sup>8</sup> lē ĩmi 'bākí ẹsì tete,  
 sũ ĩmi ẹ'bípìjì ní ẹsì tete 'bǎá  
 ma gǎzú ǎngũ ǎ'wí cínýáfǎ rú rĩ agá 'dǎlé rĩ  
 tìjì ku.
- <sup>9</sup> ĩmi ẹ'bípìjì rikí ma ideé, ǎzini rikí mâ ẹsì ỳ'bǐjì,  
 kọpi ndrekí tǎ ǎyǎzú ǎyǎyǎ má ní 'oó kọpi ní  
 ǐlì pũkú sụ agá 'dĩri rá.
- <sup>10</sup> ǎní sē mâ 'a ve úyú lókí 'dǎri vé rĩ pi ní rá.  
 Á 'yo kọpi ní, má kǐnĩ, 'Kọpi gǎkí mávé tǎ  
 yìgá sǐ,  
 ǎzini kọpi nǐkí tǎ má ní 'oó rĩ kuyé.'
- <sup>11</sup> Mǎ 'a ní veé gí rĩ sǐ, má ní ỳyō sōzú, má kǐnĩ,  
 'Kọpi ícókí fí vūrǎ mávé uvuzú rĩ agá ku.' ”
- <sup>12</sup> Má ẹdrípìjì má ọmvúpìjì, ĩmi ndrekí múké! ǎ  
 adrikí ẹsì be ỳnjì ẹ'yǐngará ǎkó Múngú adriipi  
 idri rú rĩ gǎzú sǐ ku.
- <sup>13</sup> 'Bo ú'dú céré, lē ĩmi rikí ĩmî ẹsì ímbá ĩmi  
 ǎsámvú gé sǐ, sǎ céré sǐ, lē ĩmi ímbákí ĩmî ẹsì,  
 'bǎ ǎzi ǎ fi rí ỳnjìkǎnyǎ mì ỳ'bǎápi rĩ agá Múngú  
 ri gǎzú ku.
- <sup>14</sup> 'Bǎ ỳtèkí dō tǎ rĩ mụzú pìjì, ǎzini 'bǎ tukí dō  
 pá títì ẹsì 'bǎzú Múngú drìgè cǐmgbá cazú ỳdũ  
 gé, sũ 'bǎ ní 'bǎá drìdrì rĩ tìjì, 'bǎ ímụ adri 'bǎ  
 Kúrísítō vé ni.
- <sup>15</sup> Sũ ĩ ní 'yoó drìdrì rĩ tìjì,  
 “Āndrũ, ĩmi yìkí dō ú'dúkọ Múngú vé rĩ,  
 lē ĩmi 'bākí ẹsì tete,  
 sũ ĩmi ẹ'bípìjì ní ẹsì tete 'bǎá ma gǎzú rĩ tìjì ku.”



16 'Bá tã rĩ yì'bá rá, gō'bá tã Múngú vé rĩ ọwụ'bá rá rĩ ã'di pi? Adri 'bá Mósē ní íjì ífũũ āngũ Ējēpētō vé rĩ agásì rĩ pi kuyé?

17 Múngú ẽ ẹsì ve ílì pūkú sù ã'di pi ní? Ẹsì ní ve nyo 'bá ùnjìkǎnyǎ 'o'bá, ùdrǎ'bá āngũ ã'wí cínýáfǎ rú rĩ agá rĩ pi ní kuyé?

18 Múngú sō ùyō ã'di pi ní 'yozú kǐnǐ, kọpi ícókí fí mụú uvuú ívé vǔrǎ uvuzú rĩ gé ku? Adri 'bá ìrivé tǎimbì ñō'bá gí rĩ pi kuyé?

19 'Bá nǐkí áamá rá 'yozú kǐnǐ, kọpi ní tã Múngú vé rĩ ẹ'yǐ kuyé rĩ sǐ, sēzú Múngú ní kọpi ã'yǐzú fizú vǔrǎ ívé rizú uvuzú rĩ gé kuyé ǎní.

## 4

### *Múngú ri ívé 'bá rĩ pi ã'yǐ mụ uvungárá gá rá*

1 Nóni Múngú ẹzì 'bá ní kǐnǐ, 'bá ícókí fí mụ uvu vǔrǎ ívé rizú uvuzú rĩ agá rá. Kúru lě 'bá ndrekí múké, 'bá ǎzi ìmi ǎsámvú gé 'dǐgé, ǎ api rí uvungárá 'dǐri sǐ ku.

2 'Bá yìkí ú'dúkọ múké ì ní ùlũú 'bá ní rĩ rá, sù ọtú 'bá Ìsērélě vé rĩ pi ní ú'dúkọ múké rĩ yǐ rá rĩ tǐnì. 'Bo ú'dúkọ kọpi ní yǐ 'dǐri índré kọpi mìlé gá ẹzì ǎkó, ǎ'diātǎsǐyǎ kọpi ní ẹ'yǐ kuyé rĩ sǐ, kọpi gǎkí tã Múngú vé rĩ sǐ.

3 Nóni 'bá Yēsù ri ẹ'yǐ'bá gí nǒ'bée, 'bá fí mụ uvu vǔrǎ Múngú vé rizú uvuzú rĩ agá rá. Múngú átá 'bá 'i gǎ'bá sǐ rĩ pi vé tã kǐnǐ, "Má 'a ní veé gí rĩ sǐ, má ní ùyō sōzú, má kǐnǐ, 'Kọpi ícókí fí vǔrǎ mávé uvuzú rĩ agá ku," " átá Múngú ǎ údé dō uvungárá rĩ vé tã ìri ní 'bù pi gbizú vǔ be rĩ gé 'dǎá.

4 Búkū Múngú vé rĩ lū tā ú'dú ézîrî vé rĩ 'dini kīnī, “Kúru ú'dú ézîrî gé, Múngú ní uvuzú.”

5 Múngú ẹnđi tā 'í ní átá dr̄dr̄r̄ 'dāri đđi kīnī, “Kòpi ícókí fi vūrā mávé uvuzú rĩ agá ku.”

6 'Bá urukọ'bee ícó fi mu uvu vūrā Múngú vé rizú uvuzú rĩ agá rá, 'bo 'bá ú'dúkọ múké rĩ yì'ba dr̄dr̄r̄ rá rĩ pi, kòpi fikí muú uvuú vūrā Múngú vé rizú uvuzú rĩ agá kuyé, ã'diātāsīyā kòpi gākí ú'dúkọ múké Múngú vé ĩ ní ũlūú rĩ yìgá sī.

7 Múngú gō ú'dú āzi ĩpēé đđi 'bá rĩ pi ní fizú mužú uvuzú ívé vūrā uvuzú rĩ gé, ú'dú 'dīri āndrū rĩ. Gō ílí 'duú āco, Múngú gō átá 'bāgú Dāwúđđi\* ní sū 'í ní átá dr̄dr̄r̄ rĩ tịnị kīnī,

“Āndrū sī, ĩmi yìkí dō ú'dúkọ Múngú vé rĩ, lē ĩmi 'bākí éśi tete ku.”

8 Yósūwā† ã sē té dō kòpi ní uvungará rá, Múngú ícó té gōó uvungará dr̄dr̄r̄ 'dīlé rĩ vé tā 'yoó đđi ku.

9 'Bo ú'dú āzi dr̄ anigé vúlé 'dđi'dđi 'bá Múngú vé rĩ pi ní ímúú uvuzú ni, sū Múngú ní uvuú ú'dú ézîrî‡ gé rĩ tịnị.

---

**4:4 4:4** Í'dóngará 2:2      **4:5 4:5** Sāwúmā 95:11      \* **4:7 4:7** Dāwúđđi: Múngú ĩpē Dāwúđđi ri adrií 'bāgú Īsērélē rĩ pi vé ni, ẹzi kīnī, 'bāgú ú'di ri ímú ĩfū ĩrivé úyú agá, ĩri mālūngā rĩ rụ mužú 'dáni'dáni, 'bāgú rĩ Yēsū Kúrísítō 'i. 'Í lā Sāwúmā 132:11-12. Tịkí Dāwúđđi ri ĩsú ākūdē ílí rĩ ca élifū ālu (1,000) gí, ílí 'dāri gé, ĩsú tịkí dr̄ Yēsū Kúrísítō ri kuyé. 'Í lā 1 Sāmūélē 16-30; 2 Sāmūélē 1-24; 1 'Bāgú 1-2.      **4:7 4:7** Sāwúmā 95:7-8      † **4:8 4:8** Yósūwā: Mósē kā drāá gí, Múngú ĩpē Yósūwā ri 'bá rĩ pi ē dr̄ koó mužú āngū Kānānā vé rĩ gé. 'Í lā Wūngará 17-24; Yósūwā 1-24.      ‡ **4:9 4:9** Múngú uvu ú'dú ézîrî gé: Múngú gbi ngá rĩ pi ārēvú céré 'du caá ú'dú ázíyá, ú'dú ézîrî ni gé, ĩri ní kúru uvuzú. 'Í lā Í'dóngará 2:2.

10 'Bá fípi muúpi uvuúpi vūrã Múngú ní rizú uvuzú rĩ agá rĩ, ĩri kpá mu uvu ẹzị 'í ní ngaá rĩ ã vùdrị gé, sù Múngú ní uvuú ívé ẹzị ngaá rĩ ã vùdrị gé rĩ tịnị.

11 Lě 'bâ ụ'bịkí ũkpō sī fí muú vūrã Múngú ní údé uvungára vé rĩ gé 'dǎá. 'Bo 'bá gākí dō tǎ Múngú vé rĩ sī sù 'bá Īsērélě vé rĩ pi ní gǎá rĩ tịnị, 'bá ícókí fí muú vūrã uvungára vé rĩ gé 'dǎá ku.

12 Ǻ'diātāsīyǎ tị Múngú vé rĩ, ĩri ídri rú, ĩri ũkpō be. Cì sù ílì ciípi cici rĩ tịnị, ĩri fí 'bâ ẹsị agá, ǎzini 'bávé índrì agá, ĩri úfí 'bâ fǎ agásí, ǎzini úsō 'bâ fǎ agá rĩ agásí, ĩri tǎ 'bá ní rií ụsụú 'bá ẹsị agá rĩ pi i'da céré ǎmvé.

13 Tǎ ǎzi ĩ ní ícó ũzụú Múngú sī bǎ ni 'dǎáyo. Ngá ǎrěvú céré i'da 'i kú Múngú ẹndrẹtị gé ǎmvé. 'Bá ímụ pá tu tǎ 'bá ní 'oó rĩ ũlũ Múngú ẹndrẹtị gé 'bâ tị sī.

### *Yésù ri átálágú ǎmbúgú*

14 Kúru Yésù Múngú Mvọpị ní adrií 'bávé átálágú ǎmbúgú, ĩri ní fí muú adrií Ẹtẹpị Múngú vúgá 'bụ gé 'dǎlé rĩ sī, lě 'bâ tukí pá tịtị 'bávé ẹ'yǐngára agá.

15 Yésù 'bávé Átálágú ǎmbúgú 'dĩri nĩ 'bávé ũkpō ǎkō rá, ĩrivé ẹsị nō 'bávé ũnjĩkǎnyǎ ã tǎ sī rá. Ụ'bịkí ĩri létị be ǎndiǎndí, sù ĩ ní 'bâ ụ'bị rĩ tịnị, 'bo 'o ũnjĩkǎnyǎ kuyé.

16 Lě 'bâ 'okí ụrị sī ku fizú mụzú Úpí Múngú ẹsị be múké rĩ vé vūrã mǎlũngǎ ruzú rĩ gé 'dǎá, ǎnĩ ã 'bǎ rí ẹsị ĩdríkídri ǎzini ẹsị múké, sǎ 'bá ní ĩzǎkoma lězú rĩ gé.

## 5

1 Átálágú àmbúgú rĩ, ĩ ĩri ĩpè ìvé 'bá rĩ pi àsámvú gé, ĩri ẹ̀zì nga 'bá rĩ pi àsámvú gé, rì tã 'bá rĩ pi vé rĩ ùlũ Múngú ní. Ẹ̀zì ĩrivé rĩ rizú rọ̀bọ̀ṅṅọ zāzú, àzini rizú ngá 'bá rĩ pi ní sèé rĩ 'duzú sèzú Múngú ní, ùnjĩkǎnyǎ kọ̀pìvé rĩ ùjìzú.

2 'Bá adriípi átálágú àmbúgú rú rĩ, ĩri ẹ̀sì 'bǎ mǎdǎ rizú 'bá tã nǐ 'bá á má 'bá ku, ĩ ní kọ̀pì ẹ̀ mǐ ù 'bǎá fíí ùnjĩkǎnyǎ 'oó rĩ pi ẹ̀ ìzǎ kozú, ǎ 'diǎtǎsìyǎ ĩri ùkpọ̀ ǎkó, ĩri 'bá ùnjĩkǎnyǎ 'oópi ìndĩ ni.

3 Tǎ 'dĩri sè ĩri ní rizú rọ̀bọ̀ṅṅọ zāzú ìvé ùnjĩkǎnyǎ ùjìzú, àzini 'bá rĩ pi vé ùnjĩkǎnyǎ ùjìzú ǎní 'dĩ.

4 'Bá àzi ícọ̀ 'i ĩpèé adrií átálágú àmbúgú ni rú ẹ̀ ïnjĩkí rí 'i ǎní 'dínì ku, Múngú rì ĩri zì ẹ̀zì rĩ gé nĩ, sũ Múngú ní ǎrónǎ rì zì rĩ tìni.

5 Kúrísító íngú 'i 'yozú kǐnĩ 'i átálágú àmbúgú 'dínì kuyé. Múngú 'yo ĩri ní kǐnĩ,

“Mi Mvǎ má vé ni,  
ǎndrũ sĩ ma mí Ẹ̀tẹ̀pì.”

6 Múngú gọ̀ 'yoó dǐjì kǐnĩ,

“Mi adri átálágú rú muzú nyonyo,  
sũ Mèlèkìzèdékè\* ní adrií átálágú rú rĩ tìni.”

7 Yésũ ní adringará gá nyọ̀okú drìgè nọ̀gọ̀ rĩ gé, mǎ Múngú rì, ngo Múngú ẹ̀ndrẹ̀tì gé ìzǎngǎ ìzǎngǎ rú, Múngú ǎ pa rí 'i drǎ agásì bènĩ. Múngú yì ĩrivé zìngará rá, ĩri ní 'i 'bǎá vũgá Múngú ẹ̀ndrẹ̀tì gé, ĩri ïnjìjì rĩ sĩ.

---

5:5 5:5 Sǎwúmǎ 2:7 \* 5:6 5:6 Mèlèkìzèdékè: Mèlèkìzèdékè rì 'bǎgú Sǎlèmũ vé ni, sè tǎkírì ǎbùrámǎ ní nĩ. 'Í lǎ 'dóngará 14:18-20; Ĕbérè 7:1-17. 5:6 5:6 Sǎwúmǎ 110:4

<sup>8</sup> Yẹsũ ã adri dõ Mv́á Múngú vé ni drããšyã, ïzãngã ïri ní nyaá rĩ agá, 'du tã Múngú vé rĩ ngaá céré rá.

<sup>9</sup> Ìzãngã Yẹsũ ní nyaá rĩ agá, Múngú mìlé gá 'dãá, Yẹsũ ri átálágú ãmbúgú múké ni, ïri 'bá céré ïrivé tã 'du'bá nga'bá rĩ pi pa ïvé ùnjikãnyã agásĩ mụzú 'dáni'dáni.

<sup>10</sup> Múngú ïpě ïri imụ adrií átálágú ãmbúgú sũ Mēlēkizēdēkē tịni.

### *Ã 'deki ùnjikãnyã agá ku*

<sup>11</sup> Tã kárakará anigé 'bá ní kōdō lēé ùlũú ïmi ní, 'bo tã rĩ vé ùlũngará mbamba, ícó fí ïmi drĩgé ku.

<sup>12</sup> Ìmivé ẹ'yĩngará agá, ïmi úlá fi drĩ kuyé, ïmi té kōdō ïmi ọgũpịi ímbá tã Múngú vé rĩ sĩ nĩ. 'Bo ïmi lēkí ẹ ímbákí ïmi ní tã Múngú vé rĩ sũ 'bá riípi Múngú vé tã í'dópi ùnĩpi ú'dí rú rĩ tịni, ïmi índrékí sũ ùdéná í ní tĩí ú'dí rú riípi bã ndrúupi áyu, ínyá ùkpó ùkpó ni nyaápi ku rĩ tịni.

<sup>13</sup> 'Bá riípi bã ndrúupi ndrundu rĩ índré sũ ùdéná tịni, nĩ tã pịri rĩ áamá be ku.

<sup>14</sup> 'Bá mba'bá ícóbá gí rĩ pi ri ínyá ùkpó ùkpó rĩ nya nĩ, ã'diātāsīyã kōpi nĩkí tã múké pi ãsámví acoó tã ùnjí be gí.

## 6

<sup>1</sup> Lē 'bá áwíkí adrií sũ 'bá riípi í'dópi tã Kúrísítō vé rĩ ùnĩpi ú'dí rú rĩ tịni ku, lē 'bá adrikí sũ 'bá mbaápi ícópi gí rĩ tịni. Lē 'bá rikí 'yéná ríi ïmi ímbá ẹsị újángará ùnjikãnyã 'bá jípi fípi

drã agá rĩ vé tã sĩ, ãzini tã Múngú ri ẹ'yĩzú rĩ vé tã sĩ dđĩ ku.

<sup>2</sup> Lè 'bã ríkí ĩmi ímbá bãtízĩmũ vé tã sĩ, drĩ ẵngára vé tã sĩ, 'bã ũdrã' 'bã gĩ rĩ pi vé íngángára gõzú ídri rú rĩ vé tã sĩ, ãzini tã Múngú ní ímụ líj 'bã rĩ pi drĩgẹ mụzú 'dáni' 'dáni rĩ vé tã sĩ dđĩ ku.

<sup>3</sup> Múngú ả'yĩ dõ rá, 'bã ĩmi ní tã ụrụkọ' 'bée ímbá mụzú rá.

<sup>4</sup> 'Bã ĩ ní tã Múngú vé rĩ ũlũú kọpi ní gĩ, ãzini Índrĩ Uletere rĩ ní kọpi ású gĩ rĩ pi, 'dékí dõ ĩvé ẹ'yĩngára agásĩ gĩ, 'bã ảzi gõ kọpi íjĩ ẹsĩ újã dđĩ ku.

<sup>5</sup> Ụ'dúkọ múké Múngú vé rĩ, kọpi ísúkí ũnyĩ ní rá, kọpi nĩkí ũkpõ Múngú vé úmvúlésĩ ímụzú tã 'ozú drĩdrĩ 'dĩlé rĩ ảmá rá.

<sup>6</sup> 'Bã 'dĩni 'dĩ' 'bée kụkí dõ gãrã gá gĩ, 'bã ảzi gõ kọpi íjĩ ẹsĩ újã dđĩ ku. Tã kọpi ní riĩ 'oó 'dĩri, ĩri adri sũ kọpi ní riĩ Múngú vé Mvã gbãã gõo pẹti alambaku sígẹ dđĩ rĩ tịnĩ, kọpi ri drĩnjã sẹ ĩri ní 'bã rĩ pi ẹnreti gẹ.

<sup>7</sup> Nyõókú yĩgõ ní riĩ 'dĩ drĩ ni gẹ ảnyãngã ní kazú ảní kaka rĩ, nyõókú 'dĩri, ĩri nyõókú múké 'bã ọmvú 'aapi rĩ ní. Nyõókú 'dĩni 'dĩri, Múngú 'bã tãkĩri drĩ ni gẹ gĩ.

<sup>8</sup> Nyõókú ũcékúcé ní dụú amuú 'a ni gẹ rĩ, ĩri ẹzĩ ảkó, Múngú ri ĩri tri rá, ụdũ ni, ĩri zã ve ảcĩ sĩ 'dĩsĩ rá.

<sup>9</sup> 'Bã ẹdrĩpĩjĩ 'bã ọmvúpĩjĩ 'bã ní lẹlẹ rĩ pi, 'bã lẹkĩ lũú ĩmi ní 'dĩni, 'bã nĩkĩ ảmá múké 'yozú kĩnĩ, ĩmi ri tã 'bã rĩ pi ní 'oó pangára ísúzú ảní rĩ 'o.

<sup>10</sup> Múngú ri tã lị pịrị, tã ĩmi ní rizú 'bã Múngú vé rĩ pi ẹ ĩzã kozú, ãzini rizú kọpi ẹ ĩzã kozú

muzú d̄j̄i d̄j̄i 'd̄iri, ĩri lū k̄inĩ, ĩmi ri ĩmivé l̄engará i'da Múngú ẹndr̄et̄i gé, t̄a ni ǎvĩ Múngú agásĩ ku.

11 T̄a ǎmbúgú 'bá ní l̄éé r̄ĩ, l̄é ĩmivé ẹs̄i l̄engará vé 'd̄iri ǎ mu dr̄idr̄i c̄imgbá cazú ẗd̄ũ gé, ĩmi ịs̄uk̄i r̄i ngá múké Múngú ní ẗyō ni s̄o l̄éé s̄éé ĩmi ní ẹs̄i 'b̄ázú r̄ĩ b̄ēsĩn̄ĩ.

12 'Bá l̄ék̄i ĩmi ǎ adrik̄i ẗvú rú ku. 'Bá l̄ék̄i ĩmi 'ok̄i t̄a r̄ĩ s̄ũ 'bá ẹ'ȳi' 'bá ḡi adri' 'bá ẹs̄i be m̄ādā úmvúlés̄i ím̄u' 'bá t̄a Múngú ní ẹz̄i r̄i ịs̄u' 'bá r̄i pi ní 'oó r̄i t̄in̄i.

### *T̄a Múngú ní ẹz̄i r̄i*

13 Múngú k̄a t̄a r̄i ẹz̄i ǎb̄ūrámā ní, 'bá ǎzi ǎmbúgú Múngú ní íc̄o ẗyō s̄o ĩri ǎ r̄u s̄i ni ní adrii 'd̄āyō r̄i s̄i, Múngú ní ẗyō r̄i s̄ozú ǎb̄ūrámā ní 'i r̄u s̄i ẗḡoḡólé rú 'd̄ĩ.

14 K̄in̄i, "Ma mí ní t̄ák̄iri s̄ē, mi ím̄u t̄i ízú ambamba."

15 Kúru ǎb̄ūrámā t̄ē ẹs̄i m̄ādā s̄i, ịs̄u ngá Múngú ní ẗyō ni s̄o l̄éé s̄éé 'í ní r̄i rá.

16 'Bá r̄i pi k̄ádō r̄i ẗyō s̄o ẗnd̄i ruzú, k̄opi ri 'bá ǎmbúgú ĩ nd̄épi rá ni ǎ r̄u ẹd̄i ẗyō r̄i s̄ozú. ẗyō k̄opi ní s̄o r̄i, k̄opi ñók̄i ku, 'bá ǎzi ḡo ǎgátá 'b̄āá ǎn̄i ku.

17 Múngú l̄é t̄a 'í ní ẹz̄i r̄i i'daá 'bá ím̄u' 'bá t̄a r̄i ịs̄u' 'bá r̄i pi ní uletere k̄in̄i, 'í íc̄o t̄a 'í ní ẹz̄i r̄i ñóó ku. Kúru s̄o ẗyō t̄a 'í ní ẹz̄i r̄i 'd̄uzú ngazú.

18 Múngú s̄o ẗyō, ǎzini ẹz̄i t̄a, íc̄ók̄i t̄a ịr̄i 'd̄ĩ' b̄ée új̄a ku, ǎ'diāt̄ās̄iȳā Múngú ẗl̄i ẗnj̄o ku. Nóni 'bá ǎpá' b̄ée 'bá z̄i' b̄ée Múngú ǎ p̄alé ḡa ḡi ñó' b̄ée, l̄é 'bá 'b̄ák̄i ẹs̄i rizú t̄a Múngú ní ẹz̄i l̄éé 'oó 'bá ní

rĩ ütēzú, tã Múngú ní ẹ̀zịĩ rĩ pi, kòpì 'bà ẹ̀sì ímbá ambamba.

<sup>19</sup> Ẹ̀sì 'bāngará Múngú drìgè rĩ, ìrì sē 'bà pá tu títí, sù ì ní áló ipaá títí rĩ tìní. Ẹ̀sì 'bá ní 'bāá rĩ, ìrì 'bà jì fi muṣú bōngó ì ní Jọ Múngú vé rĩ ã 'a ẹ̀lìzú rĩ\* agásì Vūrā Uleteretere Múngú ní rizú adrìzú rĩ agá agálésì 'dāá.

<sup>20</sup> Yésù fi muṣú adrií Vūrā Uleteretere rĩ agá 'dāá 'bà tã sī drìdrì gí. Ìrì nóni átálágú āmbúgú muṣú nyonyo, sù Mēlēkīzēdékē tìní.

## 7

### *Átálágú Mēlēkīzēdékē vé tã*

<sup>1</sup> Mēlēkīzēdékē 'dīrì, ìrì 'bāgú Sālémū vé ni, āzini ìrì átálágú Múngú āmbúgú 'bá drìgè cére rĩ vé ni. Mēlēkīzēdékē pi ịsụkí ì Ābūrámā be lètì gé, ịsụ ākūdē Ābūrámā íbì ímụ ẹ̀'dì ìrì ní 'dìjì 'bāgú rĩ pi ndēzú rĩ gélésìla, Mēlēkīzēdékē kā Ābūrámā rì ịsụ, sē ìrì ní tākìrì.

<sup>2</sup> Kúru ngá Ābūrámā ní ẹ̀rì ẹ̀'dì gélésì rĩ pi, ngá muṣrì agá, í'dù ālu ni sēé Mēlēkīzēdékē ní. Rù Mēlēkīzēdékē rĩ vé ífífí "'Bāgú tã pìrì vé ni," āzini 'bāgú Sālémū vé ni, ífífí nì "'Bāgú tākìrì vé ni."

---

\* **6:19 6:19** *Bōngó ì ní Jọ Múngú vé rĩ ã 'a ẹ̀lìzú rĩ:* Bōngó 'dīrì ẹ̀lìkí Vūrā Uleterere rĩ pi ăsámvú Vūrā Uleteretere rĩ be rĩ ānì. Átálágú āmbúgú rĩ 'yéná aga fi bōngó rĩ agásì Vūrā Uleteretere rĩ agá 'dāá nì, ã'diātāsīyā Múngú rì adri Vūrā Uleteretere ẹ̀jìpì pọ̀wụpọ̀wụ rĩ agá 'dāá. 'Í lā Lẹ̀vìtìkā 16; Mátáyo 27:51; Mārākō 15:38; Lúkà 23:45; Ĕbéré 6:19-20; Ĕbéré 9:1-7. **7:1 7:1** *Í'dóngará 14:17-20*



<sup>3</sup> Īri ẹtẹpi ãkó ẹndrẹpi ãkó, ĩri úyú ãkó, ú'dú ĩ ní ĩri tizú, āzini ĩri ní drāzú rĩ, 'bá āzi nĩ kuyé, adri sũ Múngú Mvọpi tịnì. Īri áwí adri ku átálágú rú nyonyo.

<sup>4</sup> Īndrekí drĩ Mēlěkīzēdekē vé āmbūgū ká! 'Bá Īsērélē vé rĩ pi vé ẹ'bìpi Ābūrámā í'dú ngá 'í ní ẹrì ẹ'dì gé 'dāá rĩ pi, ngá mụdrì agá, í'dú ālu ni sēé ĩri ní.

<sup>5</sup> Tāimbì Mósē vé rĩ lē atala\* úyú Lẹvì vé rĩ agá rĩ pi ā sokí ngá ĩvé ẹdrìpì Īsērélē vé rĩ pi drìgé sī. Kọpi ā adrikí dō céré úyú Ābūrámā vé ni drāāsiyā, kọpivé ngá mụdrì agá, lē kọpi ē í'dúkí ālu ni sēé.†

<sup>6</sup> 'Bo Mēlěkīzēdekē ā adri dō úyú Lẹvì rĩ pi vé ni ku drāāsiyā, Ābūrámā vé ngá mụdrì agá, í'dú ālu ni sēé Mēlěkīzēdekē ní. Mēlěkīzēdekē sē tākiri Ābūrámā Múngú ní tā ẹzì ĩri ní rĩ ní.

<sup>7</sup> 'Bá tākiri sēepi rĩ, ĩri āmbúgú ũkpō be, ndē 'bá tākiri ịsúpì rĩ rá, 'bá rĩ pi ārěvú céré nìkí tā 'dìri rá.

<sup>8</sup> Atala ri 'bá ngá mụdrì agá, ālu ni u'du 'bá rĩ pi, kọpi 'bá ũdrā 'bá ũdrādrā ni pi, 'bo Mēlěkīzēdekē ndē kọpi āmbūgū sī rá, ā'diātāsīyā lūkí 'bá ní kìnì, ĩri adri mụzú nyonyo.

<sup>9</sup> Úyú Lẹvì vé rĩ pi ri ngá ĩkūnā 'bá rĩ pi drìgé sī, ngá kọpi ní ĩkūnā rĩ, ngá mụdrì agá, 'bá rĩ pi ālu

\* **7:5 7:5** *Atala rĩ pi:* 'Bá Īsērélē vé rĩ pi āsámuvú gé, 'yéná átálágú ri rọbọṅọ zā Jó Múngú vé rĩ agá 'dāá nĩ. Atala rĩ pi ri ifū úyú Lẹvì vé rĩ agá. † **7:5 7:5** *Ngá mụdrì agá, ĩmi ri ālu ni í'dú sē:* Tāimbì Mósē vé rĩ 'yo kìnì, lē 'bá Īsērélē vé rĩ pi ē í'dúkí ngá mụdrì agá, ālu ni sēé Múngú ní. 'Í lā Lẹvìtìkà 27:30-33; Kālāfe 18:21-24; Dětōrōnómē 12:5-19; 14:22-29.

ni í'dú sě. Ābūrámā kā ngá ãlu mụdrị agá í'dú sěe Mēlěkīzēdékē ní, adri sụ úyú Lévī vé ifū'ba úyú Ābūrámā vé rī agá rī pi ní ngá ãlu mụdrị agá í'dú sěe Mēlěkīzēdékē ní rī tịnị,

<sup>10</sup> ã'diātāsīyā Mēlěkīzēdékē pi ní ĩ ịsúzú Ābūrámā be rī gé, ịsú ãkūdē tịkí drī Lévī ri kuyé, ímụkí ịri tị vúlé vúlé rú ifūū Ābūrámā vé úyú agá.

*Yēsū adri sụ Mēlěkīzēdékē tịnị*

<sup>11</sup> Tāimbị Mósē vé rī 'yo kīnī, 'bá atala rú rī pi ifū súrú Lévī‡ vé rī agá. 'Bo atala rī pi té dō sě 'bá rī pi vé ũnjlkānyā ri de rá, ícókí té átálágú āzi sụ Mēlěkīzēdékē tịnị ni lěe dđi ku, átálágú Ārónā vé úyú agá rī ca té gí.

<sup>12</sup> Tā ĩ ní rizú átálágú ịpězú rī újákí dō gí, lē ā újákí kpá taimbị rī rá.

<sup>13</sup> 'Bá 'bá ní rií tā ni átá 'dīri, ịri 'bávé Úpí 'i. Súrú ĩ ní Úpí ri tịzú rī agá, 'bá āzi drī ifūúpi ẹzị ngaapi átálágú rú vūrā rōbōṅṅō zāzú rī§ gé ni 'dāáyo.

<sup>14</sup> 'Bá ãlu ãlu nị áamá rá 'yozú kīnī, Úpí íbí ifūú súrú Yúdā vé rī agá. Mósē 'yo 'i tị sī 'yozú kīnī, átálágú āzi ri íbí ifū súrú 'dāri agá 'díní kuyé.

‡ **7:11 7:11** Lévī: Atala Ịsērélē rī pi vé rī ãrēvú céré íbíkí ifūú úyú Lévī vé rī agá. § **7:13 7:13** Vūrā rōbōṅṅō zāzú rī: Vūrā rōbōṅṅō zāzú ni anigé Jó Múngú vé rī ā bóró gá 'dāá, átálágú rī ri rōbōṅṅō zā ānī Múngú ní 'bá rī pi trúzú ịvé ũnjlkānyā agásí.

Vūrā ẹjịngūrú zāzú ni anigé Vūrā Uletere rī gé Jó Múngú vé rī agá 'dāá, átálágú rī ri ẹjịngūrú zā ānī Múngú ní ụ'bụtịnā sī, āzini ũndrēnā sī sà Múngú ri zịzú rī gé.

15 Átálágú āzi ĩfũ dō Mēlēkīzēdékē tīnī, 'bá nīkí rá 'yozú kīnī, tã Múngú ní rizú atala rī pi ũpězú rī újá 'i gí.

16 Átálágú 'dīri ĩpēkí ĩri súrú ĩrivé rī ā tã sī kuyé, 'bo ĩpēkí Átálágú 'dīri, ā'diātāsīyā ĩri ímú adri mužú nyonyo.

17 Búkū Múngú vé rī 'yo 'dīni kīnī,  
“Mi adri átálágú rú mužú nyonyo,

sū Mēlēkīzēdékē ní adrií átálágú rú rī tīnī.”

18 Tāimbī ũkū rī 'dukí 'bāá jēlé gá gí, ā'diātāsīyā ícá nóni kú ũkpō ākó, āzini ēzī ākó,

19 ā'diātāsīyā tāimbī Mósē vé rī ícō sēé 'bá rī adrií ũnjīkānyā ākó nī ku. 'Bo nóni 'Bá múké rī ícá gí, 'bā ri ésí 'bā drī ni gé, ĩri sē 'bá 'bā útrú āní ĩnyinjá Múngú vúgá.

20 Múngú sō ũyō 'Bá múké 'dīri ĩpězú átálágú rú nī, 'bo atala ũrukō ĩ ní ũpēé rī pi Múngú sō ũyō ni nī kuyé.

21 'Bo Múngú 'bā Yēsū ri adrií átálágú rú ũyō ĩri ní sōó rī sī, sō ũyō rī 'dīni kīnī,

“Úpí Múngú sō ũyō rī gí,

ícó 'î úmī újá ku,

'Mi adri átálágú rú mužú nyonyo.' ”

22 Tã Múngú ní ēzī, ĩri ni ũyō ni sōó rī, sē nóni Yēsū íjī ũndī múké agaápi rá ni, sō ũyō ũkpó ũkpó kīnī, ā ũtēkí ũndī rī vé tã ũtētē.

23 Atala kárakará ngakí ēzī mužú drīdrī kuyé, ā'diātāsīyā kōpi ũdrākí úyé.

24 'Bo Yēsū ri áwí adri mužú nyonyo. Kúru ĩri áwí adri mužú átálá rú nyonyo.

25 Kúru 'bá ímú' bá Múngú vúgá Yésù ã tã sī rī pi, Yésù ri kòpi pa ìvé ùnjìkányã agásī nyonyo, ã'diātāsīyã ìri nǎjì ri Múngú ri mã kòpivé tã sī nī.

26 Yésù ri átálágú ãmbúgú riipi ngá 'bá ní lēé rī sēépi 'bá ní rī, ìri uletere, ìri ùnjìkányã ãkó, gǔkí ìri kú túngú 'bá ùnjìkányã be rī pi ãsámví gé sī. Múngú jì ìri muú adrií vūrã ívé ìnjǎjǎ ìnjǎ 'bǔ gé 'dǎá rī gé.

27 Yésù vé rǒbǒṅǒ adri sù rǒbǒṅǒ atala ambugu rī pi ní rii zǎá ú'dú ãlu ãlu rī tǎnǎ ku. Kòpi ri í'dó rǒbǒṅǒ rī zǎ ívé ùnjìkányã ùjǎzú drǎdrǎ. Vúdrǎ ni gé, kòpi kúru rǒbǒṅǒ 'bá rī pi vé ùnjìkányã ùjǎzú rī zǎ ndó. 'Bo Yésù sē 'i drǎá rǒbǒṅǒ rú vú ãlu 'bá rī pi ní céré.

28 Tǎimbí Mósē vé rī lǔ kǎnǎ, 'bá rī ã 'o dǒ ùnjìkányã ìndǎ drǎáásīyã, ì ícǒ ìri ìpē 'bǎ átálágú ãmbúgú ni rú rá. 'Bo Múngú sē tǎimbí rī drǎdrǎ, vúdrǎ ni gé, ìri ní ùyǒ sǒzú 'í Mvǒpǎ ri ìpēzú. Múngú ìpē ívé Mvá adrií átálágú ãmbúgú rú tã be pǎrǎ muzú nyonyo.

## 8

*Kúrisítǒ ri átálágú ãmbúgú ùndǎ ú'dí rī vé rī*

1 Tã ã pá ãmbúgú rī, ìri 'dǎ, 'bávé átálágú ãmbúgú rī mu úri vūrã ìnjǎjǎ ìnjǎ rī gé 'bǔ gé 'dǎá Múngú vé drǎ òndépi gé.

2 'Bǎkí ìri èzǎ ngáá átálágú ãmbúgú rú Gǎkǔ Múngú vé rī agá. Gǎkǔ 'dǎri, ìri Jó áda, Úpi Múngú sǐ nǎ, adri 'yozú kǎnǎ, 'bá áda sǐ nǎ kuyé.

3 Atala ambugu rī pi ãrēvú céré, kòpivé èzǎ rizú fēfē 'duzú sēzú Múngú ní, ãzini rizú rǒbǒṅǒ

zāzú. Lē átálágú āmbúgú Yésũ ā sē kpá ngá āzi Múngú ní rōbōṅṅò rú ĩndĩ.

<sup>4</sup> Yésũ ā adri té dō nyōṅkú drīgé nōgó anigé, ícò té adrií átálágú rú ku, ā'diātāsīyā atala urukò ọtú ịnógọsị anigé kọpi ri rōbōṅṅò zā sũ tǎimbị Mósē vé rĩ ní 'yoó rĩ tịni.

<sup>5</sup> 'Bo gākū Múngú vé\* kọpi ní rizú ẹzị ngazú 'a ni gé vũ drīgé nōgó rĩ, i'da ındrikındrĩ Jó Múngú vé 'bũ gé 'dǎá rĩ. Mósē kǎ í'dó Gākū Múngú vé rĩ sị, Múngú átá ĩri ní tǎ ni ũkpó ũkpó kīnī, “Lē mí úde ngá rĩ pi ārēvú cére sũ má ní i'daá mí ní irā Sīnáyī vé rĩ drīgé 'dǎá rĩ tịni.”

<sup>6</sup> 'Bo Múngú ĩpē Yésũ ri nĩ, ẹzị ĩri ní ngaá rĩ ndē ẹzị atala ũkụ 'dǎ'bée ní ngaá rĩ rá, ā'diātāsīyā ũndĩ ĩri ní ruụ 'bā āsámvú ícízú Múngú be rĩ, ĩri múké, ndē ũndĩ ọtú ũkụ 'dǎri rá.

<sup>7</sup> ũndĩ Múngú ní ruụ drīdrī 'dǎri ā adri té dō múké, Múngú ícò té gōó ũndĩ āzi ruụ dīi ku.

<sup>8</sup> 'Bo Múngú ndre tǎ 'bá rĩ pi ní 'oó rĩ adri múké ku, ĩri ní 'yozú kīnī,

“Sā āzi ri ímụ 'dīi'dī,  
ma ímụ ũndĩ ú'dí ru

'bá Īsērelē vé rĩ pi be,  
āzini 'bá Yúdǎ vé rĩ pi be.

<sup>9</sup> ũndĩ má ní lēé ruụ 'dīri adri sũ ũndĩ  
má ní ọtú ruụ kọpi ẹ'bípị,

\* **8:5 8:5** *Gākū Múngú vé rĩ:* Múngú ẹzị Mósē ní kīnī, Mósē ā sị Gākū āngū ā'wí cinyáfā rú rĩ agá 'dǎá, ā 'bákí rí tǎimbị Múngú vé rĩ 'a ni gé 'dǎá, 'bá rĩ pi ā ríkí u'dụụ mụzú vūrā rĩ pi gé sī. Sōlómónā sị Jó Múngú vé rĩ Yẹrúsálémā gá 'dǎá, ícókí u'dụụ ku. Atala rĩ pi ri rōbōṅṅò zā Múngú ní vūrā ĩrī 'dī'bée agásī. Í lǎ Ẹzị 7:44-45. **8:5 8:5** Wụngará 25:40

má ní kòpì ẽ drị rụú  
 kòpì íjì ífũú àngũ Ĕjèpétò vé rĩ agásĩ rĩ tịnì  
 ku,

ã'diātāsīyā kòpì 'dukí ùndĩ má ní rụú rĩ vé tã  
 ngaá kuyé,  
 má adi kòpì má drígé sī gí,  
 ma Úpí 'i, á 'yo tã 'dĩri nĩ.

<sup>10</sup> Ma Úpí 'i, á 'yo nĩ,  
 ùndĩ má ní lée rụú 'bá Īsērélē vé rĩ pi be rĩ,  
 ĩri 'dĩni.

Lókí 'dāri ã vùdrĩ gé,  
 ma ímụ mávé tãimbị sē fi kòpì ã úmĩ gé,  
 ãzini ma ímụ mávé tãimbị sī kòpì ẽ ẹsị agá.

Ma ímụ adri Múngú kòpívé ni,  
 kòpì ímụ adri 'bá mávé ni.

<sup>11</sup> 'Bá āzi gō 'bá 'í gārā gá rĩ ímbá ku,  
 dōku 'bá āzi gō 'í ẹdrịpị ri ímbá 'yozú kínì,  
 'Mí nĩ Úpí Múngú rì' 'dĩni ku,

ã'diātāsīyā kòpì cére ímụ ma nĩ rá,  
 í'dózú 'bá ĩ ní ndreé kuú ẹzị ãkó rĩ pi vúgá  
 cīngbá cazú 'bá ambugu rĩ pi vú.

<sup>12</sup> Ma kòpì trũ ìvé ùnjìkānyā agásĩ rá,  
 á gō kòpívé ùnjìkānyā ã tã 'bāá áwí mà ẹsị  
 agá ku."

<sup>13</sup> Ùndĩ ú'dí Múngú ní rii tã ni átá 'dĩri lū 'yozú  
 kínì, ùndĩ ọtụ 'í ní rụú drịdrị 'dāri nga nóni ẹzị  
 ku, ẹsị mādā, ĩri ímụ adri 'dāáyo.

## 9

*Gākū Múngú vé ĩ ní rizú ĩri ĩnjǐzú vū drǐgé nōgó rĩ*

<sup>1</sup> Ũndĩ drǐdrǐ Múngú ní ruṛú 'bá Īsērélē vé rĩ pi be rĩ gé, ẗtǐ tǎĩmbǐ kòpi ní rizú 'i ĩnjǐzú ni, āzini kòpi ā adrikí Gākū Múngú\* ri ĩnjǐzú ni be vū drǐgé nōgó.

<sup>2</sup> Sǐkí Gākū Múngú vé rĩ, ẹlǐkí 'a ni ĩrǐ. Gākū rĩ ā 'a tǐ gélésĩ rĩ, ĩri Vūrā Uleterere ni, 'bǎkí aya ĩ ní údé ācǐ ũ'yũzú sǐ ni gé sĩ ni kú 'a ni gé 'dǎá, āzini 'bǎkí mísá, 'bǎkí pánga ĩ ní sēé Múngú ní rĩ kú mísá rĩ drǐgé 'dǎá.

<sup>3</sup> Jó rĩ vé 'a āzi agálésĩla ĩ ní 'a ni ẹlǐjǐ bōngó sĩ cí rĩ, ĩri Vūrā Uleteretere ni.

<sup>4</sup> Vūrā Uleteretere rĩ agá 'dǎá, 'bǎkí ngá ĩ ní údé dábũ sĩ rizú ẹjǐngũrú zǎzú ni, āzini 'bǎkí kpá sòndúkũ ũndĩ vé rĩ, njòkí ru'ba ni dábũ sĩ. Sòndúkũ ũndĩ vé rĩ agá 'dǎá, ũ'bǎkí ngá ā ọsũkǎ caá na, ngá ĩ ní ũ'bǎá rĩ pi, ũdrǐ ĩ ní gbií dábũ sĩ ĩ ní rizú mánā† 'bǎzú rĩ, Ārónā vé túré ru'ba be rũúpi kú ĩbǐbǐ rú rĩ, āzini írā kpọlọ'bu ĩ ní tǎĩmbǐ mụdrǐ ũndĩ ru'ba rĩ sǐ ru'ba ni gé rĩ.

<sup>5</sup> Údékí ındrǐlǐkí ĩrǐ mǎlǎyíkǎ vé ni, kòpi ásúkí sòndúkũ rĩ rǎpā ĩ ụpẹlẹ'bǐ ā ndúgé, kòpivé ụpẹlẹ'bǐ ẹ ındrǐkíndrǐ ọzũ sòndúkũ rizú ũndĩ

---

\* **9:1 9:1** *Jó Múngú vé rĩ:* Jó Múngú vé rĩ 'yéǎá ǎlukúta Yẹrúsǎlémā gá 'dǎá. Atala rĩ pi 'yéǎá ri rọbọjọ zǎ Jó rĩ agá 'dǎá nĩ, sǐ tǎĩmbǐ Mósē vé rĩ ní 'yoó rĩ tǐnǐ. Múngú ri dǐ Vūrā Uleteretere rĩ gé, Jó Múngú vé rĩ agá 'dǎá. † **9:4 9:4** *Mánā:* Mánā ri ǎnyǎngǎ Múngú ní Īsēé 'bá Īsērélē vé rĩ pi ní rĩ. Īsē sǎ kòpi ní adrizú ǎngũ ā'wí cínýáfǎ rú rĩ agá 'dǎá ılı pũkú sụ rĩ gé. 'Í lǎ Wũngǎrá 16:1-36.

ruzú rĩ ẽ drĩ, vŭrã 'dĩri átálágú àmbúgú rĩ ní rizú àrí uyazú 'bá rĩ pi vé ùnjĩkányã ùjĩzú rĩ, 'bo ícókí tã rĩ vé ífifí ùlúú muzú 'dé'dé lókí nōri gé ku.

<sup>6</sup> Atala rĩ pi kádō ngá ĩ ní ùlǎá 'dĩ'bée ù'bǎá 'dĩri tĩnì gí, ú'dù céré kòpi ri fi Gǎkũ Múngú vé rĩ ǎ 'a tì gélésĩ rĩ agá, ri ẹzì ĩ ní sēé ĩ drìgé rĩ nga.

<sup>7</sup> 'Bo 'yéná átálágú àmbúgú‡ rĩ fi Gǎkũ Múngú vé ĩ ní ẹlìjì agálésìla Vŭrã Uleteretere rĩ agá 'dǎá nĩ, ílì ǎlu agá, ĩri 'yéná fi vù ǎlu. ĩri fi mụ ǎnyǎpá àrí uya ívé ùnjĩkányã ùjĩzú, ǎzini 'bá rĩ pi vé ùnjĩkányã ùjĩzú. Ùnjĩkányã 'bá rĩ pi ní rií 'oó 'dĩri, kòpi nĩkí áamá 'yozú kínì ĩ ri ùnjĩkányã 'o 'dínì kuyé.

<sup>8</sup> Tã ĩ ní ùlǎá 'dĩ'bée sī, Índrì Uleterere rĩ i'da 'bá ní kínì, Gǎkũ rĩ ní drĩ adrizú anigé rĩ gé, zĩkí kẹtẹtẹ ĩ ní fizú ǎnì Vŭrã Uleteretere rĩ agá 'dǎá rĩ kuyé.

<sup>9</sup> Tã ĩ ní ỳ'bǐjì 'dĩ'bée, ĩri 'bá ní tã lókí ǎndrũ nōri vé rĩ ùlũ. ĩri lũ kínì, ǎnyǎngǎ, ǎzini ngá àrí be ĩ ní rií sēé zǎá Múngú ní rǒbòṅṅò rú rĩ pi, ícò 'bá ri'bá Múngú ri ñnjì'bá rĩ pi ẽ ẹsì újǎ ícǎ uleterere ku.

<sup>10</sup> Tã ỳkụ rĩ, ĩri 'yéná rizú ínǎ pi ǎ tã 'duzú ngazú, ngá mvungará be, ǎzini rizú tǎimbì rù'bá ùjĩzú rĩ ǎ tã 'duzú ngazú. Tã ĩ ní ùlúú 'dĩ'bée céré rizú rù'bá nōri vé tã 'duzú ngazú rĩ. Tã 'dĩ'bée ímù ĩ újǎ ícǎ múké, cĩmgbá lókí Múngú ní ímùzú

‡ **9:7 9:7** *Átálágú àmbúgú rĩ:* Átálágú àmbúgú rĩ fi Jó Múngú vé rĩ agá 'dǎá vù be ǎlu, ĩri mụ àrí uya Vŭrã Uleteretere rĩ agá 'dǎá, 'bá Ísèrèlè vé rĩ pi trüzú ǎnì ívé ùnjĩkányã agásì, 'bá Ísèrèlè vé rĩ pi ri ǎnyǎngǎ a'bi ỳ'dù 'dĩri gé. 'Í lǎ Lẹvìtìkǎ 16.



ũndĩ ú'dí rĩ ruzú rĩ gé.

*Kúrísítō vé ārí dā rōbōḡō rú*

<sup>11</sup> Kúrísítō kā ícá ímú adrií átálágú āmbúgú, ijĩ tā múké vũ drĩgé nōgó. Gō fií muḡ adrií Gākũ Uleteretere 'bũ gé rĩ agá 'dāá, Gākũ 'dĩri 'bá áda sị nĩ kuyé, āzini adri Gākũ vũ drĩgé nōgó ni kuyé.

<sup>12</sup> Kúrísítō fi muḡ adrií Vũrã Uleteretere 'bũ gé 'dāri agá vú ālu 'bá céré ní. Sē ívé ārí dāá 'bã pazú 'bávé ũnjĩkānyā agásĩ nyonyo, adri ndrĩĩ ārí sị dōku tị mvāḡā ārí sị kuyé.

<sup>13</sup> Tāimbị Mósē vé rĩ agá, 'bá ũnjĩkānyā 'o'bá rĩ pi, ĩ ndrĩĩ ārí uya, dōku tị ārí uya kōpi ā rụ'bá gá sị, āzini ĩ tị kājóná rú ni zā ve úfúrágú rú, ĩ kōpi ā rụ'bá fu āní, kōpi ā rụ'bá ē ícá rí ule.

<sup>14</sup> Īmi ndrekí drĩ ká, ārí Kúrísítō vé rĩ, ĩri 'bávé ũnjĩkānyā ũjĩ ndē ārí ānyāpá vé rĩ rá. 'Bo Yēsũ ri ũnjĩkānyā ākó, Índrĩ Múngú vé adriipi 'dáni'dáni rĩ vé ũkpō sị, Yēsũ sē 'i drāá rōbōḡō rú Múngú ní, 'bã pazú drã agásĩ, 'bã ngakí rí ẹzị Múngú ídri rú rĩ ní.

<sup>15</sup> Kúrísítō ri 'bá rĩ pi āsámvú údé Múngú be nĩ ũndĩ ú'dí ĩ ní ruḡ rĩ sị, 'bá Múngú ní zị rĩ pi, kōpi ímú tā ĩ ní ẹzị adriipi muḡú 'dáni'dáni rĩ ĩsú rá. 'Bá ũnjĩkānyā 'o'bá ũndĩ ĩ ní ruḡ drĩdrĩ gé rĩ pi, Kúrísítō vé drāngará pa kōpi gí.

<sup>16</sup> 'Bá āzi ẹzị dō ívé ā'bú lēé sēé mvāḡā ívé rĩ ní, mvāḡā rĩ ícó drĩ ā'bú rĩ 'duḡ 'í ní ku, ẹtẹpi ri drã ũgbále ká.

<sup>17</sup> Mvāḡā rĩ ā'bú ẹtẹpi ní ẹzị rĩ ru ĩsúzu ẹtẹpi drã gí. 'Bá tā rĩ ẹzịpi rĩ dō drĩ ídri rú, tā ĩri ní ẹzị 'dĩri ícó drĩ ẹzị ngaá ku.

18 Sēzú ĩ ní ãnyāpá ārí dāzú rōbōṅṅò rú ũndī drīdrī 'dāri ruzú ānī.

19 Mósē kā tāimbị rī ũlūú 'bá rī pi ní céré gí, ĩri ní peṭị í 'dúzá, ĩri ní ĩbịbị ũdrōzú bāákú ika ni sī peṭị rī sịgé, ĩri ní suzú ārí tị mváná vé ĩ ní usaá yīi sī rī agá, ĩri ní uyazú 'bá rī pi ã rụ' 'bá gá sī, āzini búkū tāimbị vé rī ã rụ' 'bá gá.

20 Mósē ní 'yozú 'bá rī pi ní kīnī, “Ārí 'dīri Múngú ní ũndī ruzú ĩmi be, ĩri ní 'yoó ĩmi 'dụkí tā ni ngaánga rī. §”

21 Mósē ní ārí uyazú Gākū Múngú vé rī ã rụ' 'bá gá, āzini ngá ārēvú céré ĩ ní áyú Múngú ri ĩnịzú rī pi ã rụ' 'bá gá sī.

22 Tāimbị Mósē vé rī 'yo kīnī, lē ngá rī pi ārēvú céré ã uyakí ārí kọpi ã rụ' 'bá gá sī, kọpi ē ícákí rí ule. Ārí dā dō kuyé, trūkí 'bá rī pi ĩvé ũnjikānyā agásī ālunáni ku.

23 Ngá Gākū Múngú vé rī agá 'dī' 'bée, kọpi índríkíndrī ngá 'bụ gé 'dāá rī pi vé rī, ĩ kọpi ũjị ícá ule ārí ãnyāpá vé ni sī. 'Bo ngá 'bụ gé 'dāá rī pi, ĩ kọpi ũjị ícá uletere ārí Yēsū vé rī sī, ārí Yēsū vé rī ndē ārí ãnyāpá vé rī rá.

24 ĩmi nịkí rá 'yozú kīnī, Kúrísítō fi ẹzị ngáá Gākū Múngú vé 'bá áda ní sịi vū drịgé nōgó rī

---

§ 9:20 9:20 Ārí 'dīri Múngú ní ũndī ruzú ĩmi be rī: Ārí 'dīri 'bá rī pi vé ũnjikānyā ũjị, ĩri sē kọpívé ũndī Múngú be rī adri múké. 'Bá Īsērélē vé rī pi ríkí tị, āzini ndrịjị zāá Múngú ní rōbōṅṅò rú, ã ũjị rí ĩvé ũnjikānyā, ĩ adrikí rí ule. Rōbōṅṅò ĩ ní zāá 'dīri 'da Yēsū vé drāngará peṭị alambaku sịgé sị Kābīlō Mvā Múngú vé rī tịnị rī. Ārí Yēsū vé dāápi rōbōṅṅò rú 'dīri, ĩri 'bá céré ĩri ẹ'yị' 'bá gí rí pi trū ĩvé ũnjikānyā agásī. 'Í lā Wụngará 24:8; Lẹvītịkà 16:11-19; Mátáyo 26:28; Mārākō 14:24.

agá kuyé, Gākū Múngú vé vū drīgé nōgó 'dīri i'da índrīkíndrī Jó Múngú vé 'bū gé 'dāá rī vé rī. Kúrísítō fi Vūrā Uleteretere 'dīri agá 'dāá ọ'dúkùlẹgúsī, fi muṣú adrií Múngú be trú 'bā tā sī.

<sup>25</sup> Yēsū ẹnḍi 'i fií 'bū gé 'dāá 'i sēé drāá dī dī sū átálágú āmbúgú riipi 'i ẹnḍiipi úfipi dī dī Vūrā Uleteretere rī agá 'dāá ílī ālu ālu, riipi ānyāpá āri uyaápi rī tīnī kuyé.

<sup>26</sup> Tā rī ā adri té dō 'dīri tīnī, Kúrísítō ri té 'i ẹnḍi sē 'dī drā dī dī í'dózú lókí ī ní vū rī gbizú rī gé 'dāá. 'Bo īri ní adrií sū 'dīri tīnī kuyé rī sī, ímú 'yéná vú ālu lókí ẗdū vé rī gé, ímú 'i sēé 'dī drāá rōbōṅṅó rú 'bávé ūnjīkānyā ā de rí āní.

<sup>27</sup> Vū drīgé nōgó, 'bá ri drā 'yéná vú ālu, 'bá rī drā dō gí, ī kuru īrivé tā lị.

<sup>28</sup> Īri 'díní, Kúrísítō drā kpá vú ālu, 'bá kárakará pi vé ūnjīkānyā ā de rí āní. Īri gō ímú dī, īrivé ímúngará 'dīri adri 'yozú kínī, īri ímú ūnjīkānyā sē de 'díní ku, īri ímú 'bá ri 'bá īri ūtē 'bá rī pi pa ívé ūnjīkānyā agásī.

## 10

### *Kúrísítō drā rōbōṅṅó rú vú ālu 'bá rī pi ní céré*

<sup>1</sup> Tāimbị Mósē vé rī, īri índrīkíndrī tā múké ímúpi drīdrī 'dílé rī vé rī. Tāimbị 'dīri adri tā múké ímúpi rī kuyé, ā'diātāsīyā rōbōṅṅó ī ní rií zāá ílī āpí 'dīri, ícó 'bá ímú 'bá Múngú ri ĩnjī 'bá rī pi vé ūnjīkānyā ūjī deḗ kōpi ā rú 'bá gá sī céré ku.

<sup>2</sup> Rōbōṅṅó ī ní rií zāá 'dīri ā ūjī té dō 'bá ri 'bá Múngú ri ĩnjī 'bá rī pi vé ūnjīkānyā uleteré rá,

gōkí té rií rōbōṅṅō āzi zāá dīī dīī ūnjīkānyā ūjīzú  
 āní ku, ĩ té 'bá Múngú ri ĩnjī' bá rī pi vé ūnjīkānyā  
 ūjī vú ālu, kōpi gōkí té rií ūnjīkānyā ā tā ūsūú dīī  
 ku.

<sup>3</sup> Rōbōṅṅō ĩ ní rií zāá ílí āpí 'dīri lū kīnī,  
 ūnjīkānyā anigé,

<sup>4</sup> ā'diātāsīyā tī ágó ārí dōku ndrīī ārí ícó  
 ūnjīkānyā ūjīī ku.

<sup>5</sup> Kúrísítō kā ímú vū drīgé nōgó, 'yo Múngú ní  
 kīnī,

"Ngá mí ní lēé má vúgá rī adri rōbōṅṅō zāngará,  
 āzini ānyāngā sēngará kuyé,  
 'bo mí lē má sē má rú' bá rōbōṅṅō rú áyu.

<sup>6</sup> Rōbōṅṅō ĩ ní rií zāá, āzini ngá urukọ ĩ ní rií sēé  
 ūnjīkānyā ūjīzú rī,  
 sē mí ní āyīkō ku.

<sup>7</sup> Má ní kúru 'yozú, 'Ma anigé, Múngú, ma  
 ícó tā mí ní lēé rī 'o rá,  
 sū ĩ ní sīí Búkū Múngú vé rī agá rī tīnī.' "

<sup>8</sup> Yēsū ní 'yozú Múngú ní kīnī, "Rōbōṅṅō ĩ ní rií  
 zāá rī, āzini ānyāngā ā fífí ĩ ní rií sēé ūnjīkānyā  
 ūjīzú rī mí ā'yī ku, dōku mí adri āní āyīkō sī ku,"  
 'Bo tāimbī Mósē vé rī lē ā 'okí tā rī 'dīni.

<sup>9</sup> Yēsū ní 'yozú Múngú ní kīnī, "Ma nō, má ímú  
 tā mí ní lēé ā 'okí rī 'duú ngaá." Yēsū ku lēti  
 drīdrī ĩ ní rizú rōbōṅṅō zāzú 'dāri rá, í'dú ú'dí rī  
 ēzī ngazú áyu.

<sup>10</sup> Yēsū Kúrísítō ní tā Múngú ní lēé ā 'okí rī 'duú  
 ngaá, ĩri ní 'i sēé drāá vú ālu 'bā tā sī rī sī, sē 'bá  
 ní adrizú āní ule nō.

11 Ụ'dụ ̄lu ̄lu, atala rĩ pi ri pá tu ụrụ sĩ ri r̄b̄b̄n̄b̄ ̄ndị z̄a, r̄b̄b̄n̄b̄ k̄p̄i ní r̄i ̄ndị z̄á 'd̄ri ũnj̄k̄anȳa de ̄n̄i ku.

12 'Bo Kúrísítō sē 'i dr̄á r̄b̄b̄n̄b̄ rú 'bá rĩ pi vé ũnj̄k̄anȳa ũj̄z̄ú ̄n̄i vú ̄lu, n̄ni mụ úr̄i Múngú vé dr̄i ̄nd̄ep̄i\* gélés̄ila.

13 Īri adri 'd̄alé c̄mgbá Múngú ní ím̄úz̄ú s̄ez̄ú ĩri ní ívé ari'ba rĩ pi 'b̄áz̄ú 'î ̄ p̄alé gá rĩ gé.

14 Īrivé dr̄angárá vú ̄lu r̄b̄b̄n̄b̄ rú rĩ s̄i, ọyụ 'bá ũnj̄k̄anȳa agá rĩ pi, új̄á k̄p̄i adri 'bá Múngú vé ni m̄uz̄ú nyonyo.

15 Dr̄idr̄i ni, Īndr̄i Uletere rĩ lū 'bá ní t̄a 'd̄i'bée n̄i k̄n̄i,

16 “Ma Úp̄i 'i, á 'yo n̄i,

    ũnd̄i má ní l̄éé ím̄ú r̄uđ k̄p̄i be rĩ, ĩri 'd̄ini, s̄a ni k̄ad̄o íc̄o,

ma m̄avé t̄aim̄b̄i sē fi k̄p̄i ̄ ũm̄i gé,

    ma m̄avé t̄aim̄b̄i s̄i k̄p̄i ̄ ̄s̄i agá.”

17 Īndr̄i Uletere rĩ ḡo 'yoó k̄n̄i,

“K̄op̄ivé ũnj̄k̄anȳa, ̄z̄ini t̄a ũnj̄i k̄p̄i ní 'oó rĩ

    á ḡo t̄a ni 'b̄áá má ̄s̄i agá ku.”

18 Múngú tr̄ū d̄o 'bá rĩ ũnj̄k̄anȳa agás̄i ḡi, íc̄o r̄b̄b̄n̄b̄ s̄é z̄á ũnj̄k̄anȳa ũj̄z̄ú ku.

*Lē 'bâ útrúki 'bâ muđ ñnyñá Múngú vúgá 'd̄áá*

19 Má ̄dr̄ip̄i má ̄m̄v̄up̄i, ̄n̄i Yēs̄u vé d̄ápi rĩ s̄i, 'bá n̄ni íc̄o fi ca Múngú ̄ndr̄et̄i gé Vūr̄a Uleteretere rĩ agá 'b̄u gé 'd̄áá ũr̄i ̄k̄o.

\* **10:12 10:12** *Dr̄i ̄nd̄ep̄i r̄i*: Dr̄i ̄nd̄ep̄i vé íf̄if̄i, ĩri vūr̄a Múngú vé ĩ ní ñnj̄i ñnj̄i r̄i, ̄z̄ini vūr̄a ũkp̄o s̄ez̄ú r̄i. **10:16 10:16** *Yēr̄emiȳa 31:33* **10:17 10:17** *Yēr̄emiȳa 31:34*

20 Yẹ̀sù vé drāngárá zī 'bá ní lẹ̀tì ú'dí ídri vé rī nī, sē 'bâ ícọ́ fí bǒngó ĩ ní Jó Múngú vé rī ã 'a ẹ̀lìzú rī agásì, mụzú Vūrā Uleteretere ĩ ní ịnjĩ ịnjĩ rī agá 'dǎá rá.

21 'Bâ átálágú ǎmbúgú adriípi Jó Múngú vé rī drìgẹ́ 'bá ǎmbúgú rú ni be, ĩri 'bá Múngú vé rī pi drìgẹ́ 'bá ǎmbúgú rú nī.

22 Lē 'bâ útrúkí 'bâ mụ̀ ịnyinjá Múngú vúgá 'dǎá, 'bâ 'bā́kí ẹ̀sì cére drī ni gé, ụ̀jìkí ụ̀njìkǎnyā 'bá ẹ̀sì agá rī Yẹ̀sù vé ǎrì sī gí, 'bâ ẹ̀sì ícá nóni ule gí, ǎzini ụ̀jìkí 'bâ rụ́ 'bá yī́ ule ni sī gí.

23 Lē 'bâ 'bā́kí ẹ̀sì tā 'bá ní 'yoó 'bá ẹ̀'yìkí gí rī drìgẹ́, ǎ'diātāsīyā 'bá nìkí rá 'yozú kìnī, Múngú ri tā 'í ní ụ̀yō ni sōó gí rī 'dụ́ nga rá.

24 Lē 'bâ 'bā́kí úvǎ rizú 'bâ ĩzā kozú 'bâ ǎsámvú gé sī, lē 'bâ lēkí 'bâ lēlē, 'bâ 'okí tā múké mụzú áyu.

25 'Bá ụ̀rụkọ́ 'bée lēkí ĩ úmú rií Múngú ri ịnjĩ ku, 'bo lē 'bâ 'okí sū kọ̀pi ní rií 'oó rī tị̀nị ku. Lē 'bâ rikí 'bâ úmú 'bâ ímbá 'bá ǎsámvú gé sī, 'bávẹ́ ẹ̀'yīngárá ǎ adri rí ǎnì ụ̀kpó ụ̀kpó, ǎ'diātāsīyā ĩni nìkí rá ú'dú Yẹ̀sù vé ímvízú rī ícá ịnyinjáná gí.

26 'Bá áwíkí dō rií ụ̀njìkǎnyā 'oó mụzú ǎkǎ, ísúzú 'bá nìkí tā áda Yẹ̀sù vé rī gí, rọ̀bọ̀nọ́ ǎzi ícọ́pi 'bávẹ́ ụ̀njìkǎnyā ụ̀jìpi dī́ ni 'dǎáyo.

27 Tā ímụ̀pi 'i ngaápi rī, ĩri tā ụ̀kpó ụ̀kpó ụ̀rī sḗepi ni, Múngú ri ímụ̀ tā lị́ ívé ari'ba rī pi drìgẹ́, ĩri kọ̀pi 'dụ́ ú'bé ve ǎcí ciípi kú nyālū rī agá.

28 'Bá rī gǎ dō tā́imbị́ Mósē vé rī 'dugá ngagá sī, 'bá ĩrī dōku 'bá na tōkí dō ĩri, 'bá 'dī'béé dō ẹ̀sì ĩdríkídri ǎkó, ĩ 'bá 'dīri 'dị́ drǎ rá.

29 'Bá Múngú Mvópi ri ọwúpi ọwọwọ, āzini ũndī ĩ ní ũyō ni sōo rī vé ārí dāápi 'bā ũjīpi ule rī ọwúpi rī, ĩ ĩri ĩrīnā ũnjí ũnjí 'bá Mósē vé tāĩmbí gāápi sī rī vé rī ndē. 'Bá 'dīni 'dīri ọwọ Índrí Uletere Múngú vé ẹsị múké rī i'daápi 'bá ní rī.

30 'Bá nīkí Múngú tā rī 'yoópi rī rá kīnī, “Ma ímú tā 'dīri ũfē nī,” gōkí kpá 'yoó dīj kīnī, “Úpí ri ímú tā lị ívé 'bá rī pi drīgé nī.”

31 Kòpívé bāá kādō ímú 'deé Múngú ídri rú rī drīgé, kòpi ímú ĩzāngā nya aga rá.

32 Lē ĩmi āvīkí ĩzāngā ĩmi ní ọtú nyaá kárakará lókí ĩmi ní Yésù ri ẹ'yízú rī gé, ĩmi ní pá tuzú títí ĩmivé ẹ'yīngará agá 'dāri sī ku.

33 Sā 'dāri gé, ríkí ĩmi u'daá, āzini ríkí ĩmi ọcūyú 'bá bītríká rī pi ẹndrẹtị gé, ĩmi adíkí kpá ĩmi sēé rií ĩzāngā nyaá 'bá Yésù ri ẹ'yī' 'bá gí, ĩzāngā nya' 'bá 'dā' bée be trú.

34 ĩmi ríkí ĩzāngā nyaá 'bá ĩ ní ũ'yīí jó agá 'dā' bée be trú. Kā ĩmivé ngá upaá ĩmi drīgé sī, ĩmi ríkí adrií āyīkō sī, ā'diātāsīyā ĩmi nīkí rá 'yozú kīnī, ngá múké múké ĩmivé agaápi rá ni pi anigé, adri' 'bá mụzú nyonyo ni pi.

35 Ẹsị ĩmi ní 'bāá Múngú drīgé 'dīri, lē ĩmi kukí ku, ĩ ímú ĩmi ũfē aga rá.

36 ĩmi dō ri ẹzị Múngú ní lēé rī nga, lē ĩmi úmbékí ẹsị ẹzị rī ā ngangará gá, ĩmi ícó ngá ĩri ní ẹzị rī ísú rá.

37 Kādō adrií lókí mādā ā vúdri gé,  
“'Bá riípi ímúpi rī ícó áwí ku, ĩri ímú mbēlēnā.

- 38 Mávé 'bá tã 'oópi pìrì rĩ, ĩri tã 'o pìrì, ĩri ní ma ẹ'yǐjí gí rĩ sī,  
 'bo 'bá rĩ újá dō 'i gōó vúlé,  
 má adri ĩri sī āyĩkō sī ku.”
- 39 'Bo 'bá adrikí sū 'bá ĩ újá 'bá gō 'bá vúlé, āvĩ 'bá lẹtì sī gí rĩ pi tịnì ku, 'bá 'bākí ẹsì Múngú drìgé,  
 'bá nĩkí rá ĩri 'bā pa rá.

## 11

### *'Bá Múngú ri ẹ'yǐjí 'bá gí rĩ pi vé tã*

1 Ádarú ẹ'yǐngára ri sē 'bā ẹsì 'bā tã 'bá ní ndreé kuyé rĩ drìgé.

2 'Bá ẹ'bìpìjì drìdrì 'dā 'bée ní Múngú ri ẹ'yǐjí gí rĩ sī, sē Múngú adri kòpi sī āyĩkō sī.

3 'Bá ní Múngú ri ẹ'yǐjí gí rĩ sī, sē 'bá nĩkí áamá rá 'yozú kìnĩ, Múngú gbi 'bù pi vū be nĩ, ri átá tì sī. 'Bá nĩkí kpá áamá rá 'yozú kìnĩ, Múngú ĩ ní rù 'bá ni ndreé ku rĩ gbi ngá ārēvú céré 'bá ní rií ndreé 'dĩ 'bée nĩ.

4 Ēbélē ní Múngú ri ẹ'yǐjí gí rĩ sī, sē Múngú ní rọ̀bọ̀nọ̀ múké ndē Káyĩnā vé rĩ rá. Ẹ'yǐngára sī, Múngú ā'yĩ kìnĩ, Ēbélē ri 'bá pìrì, ā'diātāsīyā Múngú ā'yĩ Ēbélē vé ngá sēé 'í ní rĩ rá. Ēbélē ā drā dō gí drāāāsīyā, ĩrivé ẹ'yǐngára sē nóni 'bā ri ẹsì 'bā Múngú drìgé.

5 Ēnókā ní Múngú ri ẹ'yǐjí gí rĩ sī, drā kuyé, Múngú 'dụ ĩri mụzú 'bù gé 'dāá ídri rú, 'bá āzi gō ĩri ndreé kuyé, ā'diātāsīyā ĩrivé ẹ'yǐngára sē Múngú ní āyĩkō.



<sup>6</sup> 'Bá rĩ ẹ'yĩ dō Múngú ri kuyé, Múngú adri ĩri sī āyĩkō sī ku. 'Bá rĩ lě dō Múngú ri nǐ, lě ẹ ẹ'yĩ 'yozú kǐnǐ, Múngú ri anigé. 'Bá Múngú ri ẹ'yĩpi ẹsị be céré rĩ, Múngú ri ĩri ní āndēma sē rá.

<sup>7</sup> Núwā\* ní Múngú ri ẹ'yĩ gí rĩ sī, yì tā Múngú ní átá 'í ní, ímúpi 'i ngaápi ũnjí, ĩri ní drĩ ndréé 'í mị sī kuyé rĩ rá. 'Dụ tā Múngú ní lǔú 'í ní rĩ ngaá rá, údé kǔlúmgbá mọ́ngú ívé 'bá 'bẹtị āsámvú gé rĩ pi pazú ānǐ drā sígé sī. Núwā ẹ'yĩ Múngú ri rá, lǐkí tā 'bá vǔ drǐgé nōgó rĩ pi drǐgé. Múngú 'dụ ĩri 'bāá adrií 'bá pǐrǐ, ĩri ní Múngú ri ẹ'yĩ gí rĩ sī.

<sup>8</sup> Ābūrámā ní Múngú ri ẹ'yĩ gí rĩ sī, Múngú kǎ ĩri zǐj, ā mụ adrií āngǔ 'í ní lěé ímú sēé ĩri ní rĩ gé 'dāá, ā'yĩ mụv vūrā 'í ní nǐ kuyé 'dāri gé rá.

<sup>9</sup> Ābūrámā ní Múngú ri ẹ'yĩ gí rĩ sī, 'de mụv adrií jākā rú āngǔ Múngú ní ẹzǐj ĩri ní 'dāri rĩ agá rá. Sị gǎkǔ, ri adrií 'a ni gé, Ísákā† pi Yókóbū‡ be rikí kpá adrií gǎkǔ agá. Múngú ẹzǐ kpá Ísákā pi ní Yókóbū be kǐnǐ, 'i ímú āngǔ ālu ālu 'dĩri sē kọpívé 'bá rĩ pi ní.

<sup>10</sup> Ābūrámā 'bā ẹsị rizú kǔrú Múngú ní tā ni ũtǐj, ĩri ní sǐj, adriípi mụzú nyonyo 'dāri ũtēzú.

---

\* **11:7 11:7** *Núwā*: Núwā adri sá 'bá rĩ pi ní ũnjikānyā 'ozú ũnjí 'dāri gé rá, kúru Múngú ní ĩri zǐzú ā údé kǔlúmgbá, yǐj rĩ kǎdō ímú tǐj, ā pa rĩ ĩrívé 'bá rĩ pi ĩrívé ānyāpá rĩ pi ā urukọ pi be. 'Í lā Í'dóngará 5-9. † **11:9 11:9** *Ísákā*: Ísákā ri mvá Múngú ní ẹzǐj Ābūrámā ní rĩ. 'Í lā Í'dóngará 17-35. ‡ **11:9 11:9** *Yókóbū*: Yókóbū ri Ābūrámā mvọpi Ísákā vé mvá, ĩri anji be mụdrǐ drǐ ní ĩrǐ, Múngú újá rú ní zǐj Ísērélē, úyú ĩrívé rĩ zǐkí anji Ísērélē vé ni. Sā Yēsũ vé rĩ gé, zǐkí kọpi Yāhúđj. 'Í lā Í'dóngará 25-50.

11 Ābūrámā pi ũkú ni Sárā be ã dēkí dō ícá ārākā rú gí drāáāsīyā, āzini Sárā vé ílí mvá tizú rī aga dō gí drāáāsīyā, kōpi ní Múngú ri ẹ'yīí gí rī sī, tā Múngú ní ẹzií rī sī, sē kōpi tiki mvá rá. Ābūrámā 'bā ẹsị Múngú drīgé kīnī, Múngú ri ícó tā 'í ní ẹzií rī 'dụ nga rá.

12 Ābūrámā ní dēé ícá ārākā rú gí rī sī, ìrivé sà kōdō mvá tizú rī aga gí, 'bo 'bá ālu 'dīri tị anji ízú kárakará sū línýā 'bū gé rī tịni, ìrivé anji rī pi ízúkí sū cínýáfā yīí gārā gá rī tịni, ícókí lāá bā ku.

13 'Bá ũdrā' 'bá gí 'dā' 'bée cére ẹ'yīkí Múngú ri rá. Kōpi ẹ ísúkí dō ngá Múngú ní ẹzií rī kuyé drāáāsīyā, kōpi nīkí rá ngá ĩ ní ẹzií rī pi ímụ ĩ nga drīdrī 'dílé rá, kōpi ā'yīkí tā rī āyīkō sī. Kōpi ā'yīkí rá 'yozú kīnī, ĩ jākā nyōkú drīgé nōgō.

14 'Bá ri' 'bá átá' 'bá 'dīni 'dī' 'bée, kōpi ri āngū ndā, āngū rī ã adri rí ìvé ni.

15 Kōpi ã ríkí té dō ẹsị 'bāá āngū ìvé ĩ ní kuú gí 'dāri ã tā ũsūú, kōpi té ĩ újā gō 'a ni gé 'dāá vúlé.

16 'Bo kōpi ríkí ẹsị 'bāá vūrā múké agaápi rá 'bū gé 'dāá rī ndāzú, Múngú ícó adrii drīnjá sī kōpi ní 'i zīí Múngú ìvé ni rī sī ku, ā'diātāsīyā Múngú sị kōpi ní kūrú rī gí.

17 Múngú kā Ābūrámā ri ũ'bīí ã sē ìvé mvá Ísákā ri zāá 'í ní rōbōṅṅō rú, Ābūrámā ní tā Múngú ní ẹzií rī ẹ'yīí rá rī sī, ã'yī ìvé mvá ālukúta Ísákā ri sēé zāá rōbōṅṅō rú rá.

18 Múngú 'yo Ābūrámā ní kīnī, “Úyú mívé rī úmvúlésī ímụ ifū Ísákā ã rụ' 'bá gá.”

19 Ābūrāmā ūsū 'í ẹsì agá 'dǎlé kīnī, Īsákā drā dō gí, Múngú riípi 'bá ingaápi gōó ídri rú drāngará gálésī rī, ĩri ícó Īsákā ri inga gō ídri rú drāngará gálésī rá. Sū ĩ ní 'yoó rī tịnị, Múngú inga Īsákā ri gōó ídri rú drāngará gálésī rá.

20 Īsákā ní Múngú ri ẹ'yīlì gí rī sī, Īsákā sē tākíri Yōkóbū pi ní ẹdrịpị Ịsọwụ be, kọpi ǎ drīlẹ ǎ adri rí múké.

21 Yōkóbū ní Múngú ri ẹ'yīlì gí rī sī, sà ĩri ní í'dózú drāzú rī gé, ẹtị 'i ívé túré rizú ẹcízú rī sī, sē Yōsépā Ẹnjịpị ní tākíri, ĩri ní Múngú ri ịnjịzú.

22 Yōsépā ní Múngú ri ẹ'yīlì gí rī sī, sà ĩri ní í'dózú drāzú rī gé, átá tǎ Múngú ní ímúzú 'bá Īsērélẹ vé rī pi ẹ drị kozú fūzú Ẹjẹpétō agásī rī vé tǎ. ĩri ní 'yozú 'bá Īsērélẹ vé rī pi ní kīnī, 'í drā dō gí, kọpi ǎ 'dukí ívé fǎ jịlì mụzú ịndī.

23 Mósẹ ẹtẹpị pi ẹndrẹpị be, kọpi ūzūkí ívé mvá Mósẹ ri caá mbǎá be na, ǎ'diātāsīyǎ kọpi ndrekí ívé mvǎjá rī ūnyī be ambamba, kọpi rukí tǎimbị 'bǎgú rī ní sẹé rī kuyé.

24 Mósẹ ní Múngú ri ẹ'yīlì gí rī sī, Mósẹ kǎ mbaá ícǎ ǎmbúgú, lẹ ǎ zíkí 'i 'bǎgú Ẹjẹpétō vé rī vé mvá ūkújǎ ǎ mvá ku.

25 Mósẹ ǎ'yī ịzǎngǎ nyaá 'bá Múngú vé rī pi be trụ, ndẹ ǎyīkō ĩ ní rií 'bǎá ūnjikǎnyǎ\* 'ozú lókí

§ 11:21 11:21 *Yōsépā*: Yōsépā ri Yōkóbū vé mvá ĩri ní lẹlẹ rī, ẹdrịpị sẹkí ĩri jeé túgẹrị rú ǎngū Ẹjẹpétō vé rī gé. Múngú sē ĩri ícǎ ǎmbúgú, ko ívé 'bá rī pi ẹ ịzǎ mụy adrií ǎngū Ẹjẹpétō vé rī agá nī. Sǎ 'dǎri gé, ẹbịrị 'de caá ílì ẹzịrị. 'Í lǎ Í'dóngará 30-50.

\* 11:25 11:25 *Ūnjikǎnyǎ*: Mósẹ ǎ adri té dō 'bǎgú Ẹjẹpétō vé rī vé 'bẹtị ǎsǎmvú gé 'dǎá, ícó té 'i 'bǎá adrií 'bá Múngú vé ni ku, ǎ adri té dō 'dǎá, tǎ 'dīri ūnjikǎnyǎ.

be mādāṅá 'dīri.

<sup>26</sup> Mósē 'bā ẹsị rizú ìzāngā nyazú Kúrísító ā rú sī, 'ì ịsụ rí āndēma 'bū gé rī ānī bēnī. Ẹsị ịri ní ríí 'bāá ìzāngā nyazú 'dīri, ndē āyīkō ịri ní 'bāá ā'bú Ẹjēpētō vé rī sī rī rá.

<sup>27</sup> Ịri ní Múngú ri ẹ'yịí gí rī sī, nga fūú Ẹjēpētō agásí, ru ọjọgọ 'bāgú rī vé rī ālujani kuyé, ā'diātāsīyā 'bā 'ì mị rizú Múngú ị ní rụ'bá ni ndreé ku 'dīri tēzú ndrezú.

<sup>28</sup> Ịri ní Múngú ri ẹ'yịí gí rī sī, 'du tā Ụ'dú Múngú ní Ẹlịzú Jó rī pi tị gé sī rī vé tā 'bāá tā āmbúgú rú. 'Bá Ịsērélē vé rī pi rikí ārí uyaá kẹtīlẹ gá sī. Mālāyíkā lēepi anji kāyú rī pi ú'dipi rī ā ú'dị rí 'bá Ịsērélē vé rī pi vé anji ị ní tịí kāyú rī pi ku.

<sup>29</sup> 'Bá Ịsērélē vé rī pi ní Múngú ri ẹ'yịí gí rī sī, kọpi zokí yịí tafu mị be ika rī agásí fūzú āngū ā'wí rī agásí alé 'dāá, 'bo 'bá Ẹjēpētō vé rī pi ká lēé kōdō kọpi ā vúdrị bīi mụzú, yịí rī ịmūlū kọpi, 'du kọpi mụzú úyé.

<sup>30</sup> 'Bá Ịsērélē vé rī pi ká ríí ẹcị ị áná Yẹrịkọ ā gārā gá sī kūrū ú'dú be ẹzịrị, Múngú ní kání ị ní sịí ābi sī Yẹrịkọ vé kūrú ā gārā gá sī rī ụjōzú u'dezú céré vūgá.

<sup>31</sup> Ūkú ọwụ rú Rábā ní Múngú ri ẹ'yịí gí rī sī, 'dịkí ịri drāá 'bá Múngú ri gā'bá sī rī pi be kuyé, ā'diātāsīyā ịri ní 'bá āngū úmí'bá rī pi ẹ'yí ịmụ ívé jó agá rī sī.

<sup>32</sup> Mā gō rí tā ngóni ni átá? Ma sá ākó Gịdónā vé ẹ'yīngará ā tā ūlūzú, Bārākā vé rī ā tā ūlūzú, Sāmūsónā vé rī ā tā ūlūzú, Yēpētā vé rī ā tā

ūlūzú, Dāwudī vé rī ã tā ūlūzú, Sāmūélē vé rī ã tā ūlūzú, āzini nēbī rī pi vé rī ã tā ūlūzú.

<sup>33</sup> 'Bá ĩ ní ūlāá 'dī'bée ní Múngú ri ẹ'yījí gí rī sī, kòpi ẹrìkí mālūngā ruú rá, kòpi ruḱí mālūngā rī tā be pìrì, kòpi ịsúḱí ngá Múngú ní ẹzịjị ĩ ní rī rá, kòpi ọzṹkí kẹmīrọ rī pi ẹ tị rá.

<sup>34</sup> Kòpi ní Múngú ri ẹ'yījí gí rī sī, ácí dīpì sị be kaápi nyanya 'dīri gō ícá kuú ịdríkídri. Kòpi ápákí drā ari'ba rī pi ní lēzú ĩ ú'dịzú ịlị áco sī rī sígẹ sī rá. Kòpi ã adríkí dō ũkpō ákó drāáásīyā, kòpi gōkí ícá ũkpō be ẹ'dị 'dịzú, ndẹkí ari'ba rī pi rá, sē ari'ba rī pi ngakí ápá kòpi drịgẹ rá.

<sup>35</sup> Ūkú rī pi ẹ'yīkí ĩvé 'bá kōdō ũdrā'ba gí, gō'bée ịdrí'bée ịdri rú rī pi rá. 'Bá 'dī'bée uruḱo ẹ'yīkí Múngú ri rá, ọcṹkí kòpi ānị ũnjí ũnjí, kòpi lẹkí ã ọyukí ĩ ku, ĩ 'bekí rí ĩvé ẹ'yīngará vūgá ku. Kòpi nìkí rá 'yozú kíní, 'bá ũdrā'ba gí rī pi kádō ímụ íngá gōo ịdri rú, kòpi ímụ ịdri 'dání'dání rī ịsú rá.

<sup>36</sup> 'Bá rī pi uruḱo ríkí kòpi ẹ drị ịnjá, ríkí kòpi ũgbāá jó ĩ ní rizú āngū ũ'yīzú rī agá 'dāá, úmbékí kòpi céré cí.

<sup>37</sup> Ọcṹkí kòpi, kòpi nyakí ĩzāngā ũnjí ũnjí. Úvìkí uruḱo'bée ũdrāá írā sī, āsīkí uruḱo'bée ã 'a ịrī, ú'dìkí uruḱo'bée ũdrāá ịlị áco sī. Uruḱo'bée ngá ákó, kòpi ndrākí kābīlō lā'bú dōku ndrījị lā'bú ĩ rụ'ba gá áyu.

<sup>38</sup> 'Bá 'dī'bée 'bá múké, tā ni sī, 'bá vū drịgẹ rī pi gākí kòpi sī. 'Bá 'dī'bée ríkí ẹcị muzú āngū ã'wí cínýáfā rú rī agásī, ịrá drịgẹ sī, ríkí úfí adrii ụjị agásī, āzini 'bụ agásī.

<sup>39</sup> 'Bá 'dī'bée ní Múngú ri ẹ'yījí gí rī sī, sē

Múngú ã'yī kôpi rá. 'Bo 'bá 'dī'bée ịsúkí ngá Múngú ní eziị rī kuyé.

<sup>40</sup> Múngú ụsụ, ụfị 'bá ní tã múké ni gí, 'bo kôpi ícókí drī tã múké 'dīri ịsú ku. 'Bá kãdō ímụ 'bá úmú kôpi be trụ, 'bá tã múké† 'dīri ịsú kôpi be rá.

## 12

### *Múngú ri ívé anji 'í ní lēélē rī pi ìrīñā rá*

<sup>1</sup> Kúru 'bá bītríká Yésù ri ẹ'yī 'bá gí rī pi ní 'bá gārā traá kúrụ rī sī, lē 'bá kukí tã riipi 'bá ní lẹti ugaápi rī rá, agaápi rá rī ùnjīkānyā 'bá ní rií 'oó rī, lē 'bá kukí rá. Lē 'bá úmbékí ẹsị ọngụ rī ã njungará gá.

<sup>2</sup> Lē 'bá 'bākí mị rizú āngū ndrezú mụzú Yésù vúgá, \* ã 'diātāsīyā í 'dó 'bá ní ẹ'yīngará rī vé tã nī, āzini sē 'bávé ẹ'yīngará ícá ũkpó ũkpó nī, ìrivé drāngará pẹti alambaku† sịgé rī ã adri dō drīnjá rú drāáāsīyā, úmbé ẹsị ìzāngā rī ã nyangará gá rá, āyīkō ìri ní úmvúlésī mụú ịsú drīdrī 'dāá rī ã tã sī. Nóni fi mụú úrì Múngú vé drī ẹndépi gélésīla lúpá Múngú ní mālūngā ruzú rī ã gārā gá.

<sup>3</sup> Lē ìmi ụsụkí ìzāngā Yésù ní nyaá 'bá ùnjí ẹsị be ũká ũká rī pi drīgé 'dāri ã tã, ìmî úvá ã fū rí

† **11:40 11:40** *Tã múké:* Tã múké kôpi ní ímụ ịsú 'dīri, Yésù vé drāngará kôpi ã tã sī rī. \* **12:2 12:2** *Lē 'bá 'bākí mị rizú āngū ndrezú mụzú Yésù vúgá:* Tã 'dīri vé ífífí, lē 'bá ẹ'yīkí Yésù ri, 'bá

'dúkí ìrivé tã ngaá. † **12:2 12:2** *Pẹti alambaku:* 'Bá Rómā vé rī pi ri 'bá tã 'o'bá ùnjí rī pi gbā mūsūmārī sī pẹti alambaku sịgé, ìri sá 'dụ ãco kôpi íbì drā ndō, kôpi ìzāngā nya ambamba drāngará rī gé.

ĩmivé ẹ'yĩngára ĩmi ní ẹsị 'bāzú Múngú drịgẹ rĩ kuzú ĩmi drịgẹ sị ku.

<sup>4</sup> ĩmi ní rizú ẹ'dị 'dizú ũnjĩkānyā be rĩ gé, ĩmi āsámvú gé 'dīgé, 'dịkí drĩ 'bá āzi drāá kuyé.

<sup>5</sup> 'Bo nóni ĩmi āvĩkí tã Múngú ní ĩmĩ ẹsị ịmbázú 'í anji rú rĩ sị gí, Úpí Múngú kĩnĩ,  
 “Mā mvá rĩ, Úpí ri dō mi ịrĩñā, lē mĩ 'du tã ni  
     'bāá áví rú ku,  
     āzini 'bā dō tã ũkpó ũkpó mí drịgẹ, lē mĩ úvá  
     ā fū ku.

<sup>6</sup> Ā'diātāsīyā Úpí ri 'bá 'í ní lēélē rĩ pi ịrĩñā rá,  
     āzini ịri anji 'í ní ā'yĩ gí ri pi ịrĩñā sũ 'í anji  
     tịni.”

<sup>7</sup> Múngú ri dō ĩmi ịrĩñā, lē ĩmi úmbékí ẹsị,  
 Múngú ri ĩmi ịrĩñā sũ anji ívé ni tịni. Mvā ẹtẹpị  
 ívé mváná ịrĩñāápi ku rĩ ā'di 'i?

<sup>8</sup> Mvā ẹtẹpị ri ívé anjíná rĩ pi ịrĩñā rá. Ịrĩñákí  
 dō ĩmi kuyé, ĩmi anji ị ní tịjị ālímvá rú ni pi, ĩmi  
 adrikí anji áda ịrivé ni kuyé.

<sup>9</sup> 'Bā ri 'bá ẹtẹpịjị vũ drịgẹ nōgó ri 'bá 'bā  
 ịrĩñā'bée rĩ pi ịnjị rá pírí, 'bá ịcókí nyo 'bá Ẹtẹpị  
 'bụ gé 'dāá ívé Ịdri sēepi 'bá ní adrizú mụzú āní  
 nyonyo rĩ vé tã 'dujị ngāá ku?

<sup>10</sup> 'Bá ẹtẹpịjị 'bā tị 'bá rĩ pi 'bā ịrĩñā lókí be mādā  
 kọpi ní ụsụjị lēé 'bā ịrĩñāá rĩ tịni, 'bo Múngú ri  
 'bā ịrĩñā, 'bā adrikí rí āní pịjị, āzini 'bā ā adrikí  
 rí ule sũ 'í tịni.

<sup>11</sup> Kádō 'bā ịrĩñāá, āzó ni ri fi 'bā rụjị 'bá gá 'dāá  
 fifi, sē 'bá ní āyĩkō ku. 'Bo ịrĩñāngára 'dĩri, ịri  
 'bā ịmbá, ịri sē 'bā tã 'o pịjị, āzini 'bā adri tã be  
 kírí.

12 Kúru lě ĩmi ingakí ĩmî drí ũrô'bá gí 'dĩ'bée ụru, lě ĩmi tukí pá ũkpó ũkpó, ĩmî kũmũcí ã adri kpôlúkpolu ku.

13 “Létì ĩmi ní ẹcízú rĩ, lě ĩmi údékí ã adri pịrị,” 'bá pá be ábá'bée gí rĩ pi ã ũsíkí rí ĩ pá ngá ãzi ã rụ'bá gá ku, kôpi ẹ ịsúkí rí ịdríngrá.

*Lě ĩmi ã'yíkí tã Úpí Múngú ní átá rĩ*

14 Lě ĩmi adrikí tã be kírì 'bá rĩ pi be. ĩmi adrikí uletere ũnjĩkãnyã ãkó, ĩmi adrikí dō uletere kuyé, 'bá ãzi ĩmi ãsámwú gé 'dĩgé ịsú Úpí Múngú rì ndreé ku.

15 ĩmi ndrekí múké, lě 'bá ãzi ã api ẹsị múké Múngú vé rĩ sī ku. 'Bá apiípi Múngú vé ẹsị múké rĩ sī rĩ, adri sũ pẹtị dọ̀pì 'aápi ũ'a be ũkengẹlị rĩ tịnị, ịri 'bá Múngú vé rĩ pi ã ụrukọ sē u'de ũnjĩkãnyã agá rá.

16 ĩmi ndrekí múké, lě 'bá ãzi ã adri ọwụ rú ku, ãzini ã adri sũ ịsọwũ Múngú rì ịnjịpi ku rĩ tịnị ku. Sē ívé ãmbũgũ ĩ ní 'i tịzú kãyú rĩ jeé ẹdrịpì ní ịnyá sákãñĩ ãlu sī.

17 ĩmi nĩkí rá, vúlé vúlé rú, ịsọwũ lě kòdò ẹtẹpì ã sē 'í ní tākírì, 'bo ẹtẹpì gā sēgá ịri ní sī. ịsọwũ ã mã dō ẹtẹpì rì mĩndrẹ be mị gé drááãsiyã, ndã létì tí ẹtẹpì vé úmĩ újázú 'í ní tākírì sězú.

18 ĩmi cakí ịrã Sínáyĩ ĩ ní ịcọ úló drí sī rá, riipi dđipi ãcì rú, ãngũ bđipi nđipi cịcị, ũlì ní vđi ũkpō be rĩ gé 'dālẹ kuyé,

19 dōku ĩmi cakí ụ'dụkọ 'uđpi jẹlẹgú rú, 'bá Ịsẹrélẹ vé rĩ pi ní yị, kôpi ní mãá drí ịrĩ sī kínì, Múngú ã gō átá ĩ ní dđi ku rĩ gé 'dālẹ kuyé,



20 ã'diātāsīyā kôpi ní tǎimbì rĩ vé tǎ 'dujú ngaa kuyé rĩ sǐ, Múngú kǐnǐ, “Bá dǒku ãnyāpá írā rĩ ã rúj'bá úlópi rĩ, ã úvǐkí ĩri írā sǐ drǎá rá.”

21 Tǎ Mósē ní ndreé írā Sǐnáyĩ drǐgé 'dǎri sē Mósē ní ǔrǐ ambamba, Mósē kǐnǐ, “Ūrǐ ĩmvú ma ambamba, ma ri yǎ ãní yǎyǎ.”

22 'Bo ĩmi ícákí nóni írā Sǐónǎ‡ gá gí, ĩmi ícákí Múngú adriipi ídri rú rĩ vé kǔrú Yērúsálémǎ adriipi 'bǔ gé rĩ gé gí. ĩmi ícákí mǎlǎyíkǎ ĩ tra'bá kú bǐtríkǎ rĩ pi ǎsámvú gé gí.

23 ĩmi ífíkí nóni ícá 'bá Múngú ní ǔpěé anji kǎyú rú rĩ pi ǎsámvú gé gí, sǐkí 'bá 'dǐ'bée ã rú kú 'bǔ gé 'dǎá'dǎ, ĩmi ícákí Múngú 'bá rĩ pi vé tǎ lǐpi céré rĩ vúgá gí, ĩmi ífíkí nóni ícá índrí 'bá rĩ pi vé tǎ 'o'bá pǐrǐ 'bǔ gé 'dǎá rĩ pi vúgá gí.

24 ĩmi ícákí nóni Yēsũ 'bǎ ǎsámvú ícǐpi Múngú be ívé ǔndĩ ú'dí rĩ sǐ rĩ vúgá gí, ĩmi ícákí ĩrivé ǎrĩ dǎápi 'bǎ trǔzú ǔnjǐkǎnyǎ agásĩ rĩ gé gí. Yēsũ vé ǎrĩ dǎápi 'dǐri múké múké, ndē Ĕbélē vé ǎrĩ rá. §

25 ĩmi ndrekí múké, lē ĩmi gǎkí ú'dújkó Múngú ní átá 'dǐri ku. Mósē kǎ átá 'bá ĩsērélē vé rĩ pi ní írā Sǐnáyĩ drǐgé 'dǎlé, kôpi kǎ gǎá Mósē ē tǐ yǐgá sǐ, ĩrǐñákí kôpi tǎ ǔkpó ǔkpó ni sǐ rá, kôpi ǎpákí kuyé. ĩmi kádō ǔsǔú, ĩmi ní gǎá ú'dújkó

**12:20 12:20** Wǔngará 19:12-13    **12:21 12:21** Dětōrōnómē 9:19

‡ **12:22 12:22** Sǐónǎ: Sǐónǎ ri ĩ kpá zǐ Yērúsálémǎ. § **12:24 12:24** Yēsũ vé ǎrĩ dǎápi 'dǐri múké múké, ndē Ĕbélē vé ǎrĩ rá: Yēsũ vé ǎrĩ ri 'bá rĩ pi pa ívé ǔnjǐkǎnyǎ agásĩ, Ĕbélē vé ǎrĩ ri ngo ã ǔfēkí 'ĩ ǎrígó. Tǎ 'dǐri lū 'yozú kǐnǐ, Yēsũ vé ǎrĩ dǎápi 'dǐri múké múké, ndē Ĕbélē vé ǎrĩ rá. 'Í lǎ 'Ídóngará 4:1-16.

átápi 'bũ gélésĩ rĩ yigá sĩ rĩ, ĩmi ícọ́ ápá tã ũkpó ũkpó ímúpi ĩmi ísúpi 'dĩri agásĩ rá?

<sup>26</sup> Múngú kã átá írã Sínáyĩ drĩgé 'dãá, ĩrivé ú'dúkọ sē āngũ rĩ aya 'i dīngídīngí. Múngú gō ũyō āzi sōó dīi kīnĩ, “Ma gō sē vũ rĩ 'i aya dīi, āzini 'bũ rĩ kpá 'i aya ĩndĩ.”

<sup>27</sup> Tã 'dĩri lũ kīnĩ, Múngú ri ngá nyōókú drĩgé rĩ pi aya, ĩri kōpi unje ú'bé vūgá, ngá ĩ ní ayaá ku rĩ pi ã adrikí rí mužú nyonyo.

<sup>28</sup> Lē 'bã sēkí ōwō'dīfō, ĩ ní 'bá ní mālūngã 'i ayaápi ku ni sēé rujú rĩ sí. Mālūngã ĩ ní sēé rujú 'bá ní 'dĩri sĩ, lē 'bã ĩnjĩkí Múngú ri, 'bã íngúkí ĩri, āzini 'bã rukí ĩri ruru.

<sup>29</sup> Ádarú Múngú 'bávé rĩ adri sũ ācí āngũ zāápi veépi mgbílímgbílí rĩ tĩni.

## 13

### *Ẹzì Múngú ní āyĩkō sēépi rĩ*

<sup>1</sup> Lē ĩmi lēkí ĩmi ĩmi ọgũpíi Yēsũ ri ẹ'yĩ'bá gí rĩ pi be lēlē.

<sup>2</sup> Lē ĩmi ẹ'yĩkí ũmú ímú'bá ĩmivé āngá vūrã āzi gélésĩ rĩ pi drĩ ĩrĩ sĩ, ā'diātāsīyā 'bá ọrukọ ká 'oó 'dĩri tĩni, kōpi ẹ'yĩkí mālāyíkã rĩ pi ũmú ĩvé ni rú, kōpi nĩkí áamá 'yozú kīnĩ, ũmú ĩ ní ẹ'yĩ 'dĩ'bée mālāyíkã 'dĩni kuyé.

<sup>3</sup> Lē ĩmi ũsũkí 'bá Yēsũ Kúrísítō ri ẹ'yĩ'bá gí ĩ ní ũ'yĩ kúú jó āngũ ũ'yĩzú rĩ agá rĩ pi ã tã ĩndĩ, āzini lē ĩmi 'bākí ẹsĩ 'bá ĩ ní ríi ọcũjú ĩzāngã nyaá rĩ pi drĩgé, ĩzāngã ĩ ní ríi kōpi ọcũzú rĩ, ã fi ĩmĩ ẹsĩ agá, sũ ĩ ri ĩmi ọcũ rĩ tĩni.

4 Ágó pi ũkú be jekí dō ĩ gí, lē kōpi ē ĩnjĩkí ājē rī vé tā ĩnjĩnjĩ, kōpi ā rikí mī ú'bé bādābādā ku, ā'diātāsīyā Múngú ri ímú tā lī 'bá riípi mī ú'bépi bādābādā rī drīgé, āzini ĩri tā lī 'bá ọwú rú rī pi drīgé.

5 Lē ĩmi 'bākí ẹsị āmbúgú mǔfēngā drīgé ku. Ngá ĩmivé anigé rī pi, ca ĩmi ní gí, lē ĩmi adrikí āní āyíkō sī, ā'diātāsīyā Múngú kīnī,

“Á ku ĩmi āluṅáni ku,  
má adi ĩmi āluṅáni ku.”

6 Sēzú 'bā ícọ tā áda átá 'yozú kīnī,

“Úpí ri má ĩzā ko nī! Ngá má ní adrízú ẏrĩ sī rī  
ā'di?

'Bá áda ri ícọ 'dīgé má ní ā'di ā tā 'o?”

7 Lē ĩmi ẏsũkí ĩmivé drīkoma tị Múngú vé rī ũlũ'bá ĩmi ní 'dā'bée vé tā. Lē ĩmi ẏsũkí kōpivé adringará múké 'dāri vé tā. Lē ĩmi ẹ'yĩkí Yésũ ri sũ kōpi ní ẹ'yĩ rī tịnị.

8 Í'dózú ájée, ícázú āndrũ, mụzú 'dáni'dáni, Yésũ Kúrísítō áwí kuú vúgú rī vú sī, újá 'i ku.

9 'Bá āzi íjị dō ĩmi ní tā āzi ú'dí ũ'dũ be túngú ni ímbá, lē ĩmi ẹ'yĩkí ku. Ngá múké rī, lē Múngú vé ẹsị múké rī ā adri 'bā ẹsị agá, ā sē rí 'bá ní ũkpō. Ānyāngā 'bá rī pi ní rií nyaá, ĩ ní rií lā'bī ni soóso 'dī'bée ko kōpi ĩzā ku.

10 'Bā vūrā rōbōṅṅọ vé ni be\* anigé 'bũ gé 'dāá, atala ẹzị nga'bá Jó Múngú vé rī agá vū drīgé nōgọ rī pi ícókí rōbōṅṅọ ĩ ní zāá 'dāri nyaá ku.

13:5 13:5 Dětōrōnómě 31:6 13:6 13:6 Sāwúmā 118:6-7

\* 13:10 13:10 *Bā vūrā rōbōṅṅọ vé ni be:* Vūrā rōbōṅṅọ vé 'dīri, ĩri 'bũ gé 'dāá'dā. ĩri vūrā 'bávé Yésũ átalágú āmbúgú rī ní ívé ārī sēé dāá 'bā trüzú 'bávé ũnjíkānyā agásī rī.

11 Átálágú ãmbúgú rĩ, ĩri ãnyãpá ãrí 'du mužú Vūrã Uleteretere rĩ agá 'dãá rõbõñõ rú ùnjĩkãnyã ùjĩzú. 'Bo ãnyãpá ĩ ní úlĩ rõbõñõ rú 'dĩ'bée, ĩ ngúlú ni pi zã vūrã 'bá rĩ pi ní adrizú rĩ gé ãmvélésĩla.

12 Yésũ nya kpá ĩzãngã kũrú rĩ gé ãmvélésĩla, 'dikĩ ĩri drãá kũrú rĩ agá 'dãá kuyé, 'dikĩ ĩri drãá kũrú rĩ gé ãmvélésĩla, ĩrivé ãrí ã ùjĩ rĩ 'bá rĩ pi vé ùnjĩkãnyã.

13 Kúru lē 'bã fũkĩ mužú kũrú rĩ agásĩ ãmvé Yésũ vúgá 'dãá, 'bã mụkĩ rĩ ĩzãngã ĩri ní nyaá rĩ ãlěé ĩri be trũ.

14 Vũ drĩgé nõgõ, kũrú ãzi 'bá ní áwĩ adriĩ 'a ni gé nyonyo ni 'dãáyo, 'bo 'bã ri ẹsĩ 'bã rizú kũrú ãzi úmvúlésĩ 'bá ní mužú adrizú 'bũ gé 'dãá nyonyo rĩ ùtē.

15 Lē 'bã sēkĩ ngá múké 'bá ní rizú Múngú ri íngúzú mužú nyonyo ni Yésũ ã rú sĩ.

16 Lē ĩmi rikĩ 'bá ụrukõ'bée ē ĩzã kóo mužú koko, ãzini lē ĩmi rikĩ ĩmivé ngá ãlěé ĩmi ãsámvú gé sĩ kõpi be trũ. ĩmi 'okĩ dõ sũ 'dĩri tĩnĩ, ĩri adri sũ rõbõñõ ĩmi ní sēé Múngú ní, ãyĩkõ sēepi ĩri ní rĩ tĩnĩ.

17 Lē ĩmi yĩkĩ ĩmivé 'bá drĩkoma rú rĩ pi ē tĩ yiyi, ĩmi 'dukĩ tã kõpi ní lũú ĩmi ní rĩ ngaंगा, ã'diãtãsiyã kõpi ri ĩmivé idri ã tã mba nĩ, kõpi tã ĩ ní 'oó ĩmi ní rĩ ùlũ Múngú ní nĩ. Lē ĩmi sēkĩ kõpi ní ĩzãngã ku, kõpi ã ngakĩ rĩ ẹzĩ ĩmi ùtēzú rĩ ãyĩkõ sĩ, kõpi ã adrikĩ rĩ ĩzãngã sí ku. ĩmi sēkĩ dõ kõpi ní ĩzãngã, ĩri sē kõpi kokĩ ĩmi ĩzã múké ku.

18 Lē ĩmi zĩkĩ 'bá ní Múngú ri. 'Bá nĩkĩ rá 'yozú

kínĩ, 'bá 'okí tã ũnjí kuyé, ú'dụ céré 'bâ ri tã 'o pìrì.

<sup>19</sup> Á lě ĩmi ẹ'yì, ĩmi zìkí má ní Múngú ri, mà gō rí muṣú ĩmi vúgá 'dĩ ú'díkírĩṅá nōgó.

<sup>20</sup> Múngú tākíri sēpi rĩ, inga 'bávé Úpí Yēsũ Kúrísítō ri gōó ídri rú drāngárá gálésìla gí, ĩri Āmbúgú Kābīlō Úcépi ni, údé 'bâ āsámvú Múngú be ívé ārí dāápi ũndĩ ĩ ní ruṣú muṣú 'dání'dání rĩ sī.

<sup>21</sup> Ma Múngú ri zì ĩmi ní, ā sē ĩmi ní tã ĩmi ní lěe rĩ pi ārěvú céré, ĩmi 'dúkí rí tã ĩri ní lěe rĩ pi ngaa āní. Lě Yēsũ ā ko ĩmi ĩzā, ĩmi 'okí rí tã Múngú ní āyĩkō sēpi ni, ẹ íngúkí Yēsũ Kúrísítō ri muṣú 'dání'dání. Āmĩnā.

<sup>22</sup> Má ẹdrípìjì má ọmvúpìjì, á sī kọkọbì ẹlìṅá 'dĩri sēe ĩmi ní ĩmi ímbázú. Má ẹ'yì ĩmi, lě ĩmi 'bākí úvá tã má ní átá ĩmi ní 'dĩri yìzú.

<sup>23</sup> Á lě lūú ĩmi ní 'dini, ĩmi nĩkí rí 'yozú kìnĩ, ĩtrũkí 'bá ọgúpì Tĩmõtáyō rĩ jó āngũ ũ'yìzú rĩ agá 'dāásì āmvé gí. Ícá dō má vúgá nōgó mbělēṅá rá, má kādō muṣú ĩmi ndrengárá gá 'dílé, ma ĩri jì muṣú ĩndĩ.

<sup>24</sup> ĩmi sēkí mōdó drĩkoma ĩmivé rĩ pi ní, āzini 'bá Múngú vé rĩ pi ní. 'Bá Múngú ri ẹ'yì 'bá gí Ítálìyā vé rĩ pi sēkí ĩmi ní mōdó.

<sup>25</sup> Múngú vé ẹsì múké rĩ ā adri ĩmi be céré.

## **Keliko**

**Keliko: Ụ'dụkọ Múké Múngú vé rị New Testament+**  
copyright © 2017 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Keliko

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2025-05-06

---

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 6 May 2025 from source files  
dated 6 May 2025

14717198-957a-524c-b31f-2c3197945b20